

Саодат ва ризолик мақоми

Хизмат тақозосига кўра, ҳар куни эл оралаб, турли хонадонларда бўламиз. Уларни кузата туриб, кейинги пайтларда диний ва миллий қадриятларимиздан узоқлашаётганимиз ҳаёт тарзимизда ҳам сезилаётганига амин бўламиз. Каттага ҳурмат, кичикка иззат, ўзаро салом-алик йўқолиб, инсон қадр-қиммати моддият-парастликнинг соясида қолаётгандай.

Оилаларда ҳам ота-онанинг ҳурмати камайиб, қайси фарзанд пултопар бўлса, унинг раъйига қарайдиган, ёшлар эса ҳадлари бўлмаган ишларни ҳал этишга чоғланаётгандай кўринади. Бунинг сабаблари ҳақида ўйлаганда қатор саволлар пайдо бўлади.

Хўш, бугун фарзандларимиз кўчага чиққанда кимлар билан муомала қилаётганини, дўстлари кимлигини биламизми? Улардан хотиржам бўла оламизми? Она қизининг дугоналари кимлар эканини биладими? Ота ўғли билан дилдан суҳбатлашиб турадими? Афсус, бу саволларга кўпчилигимиз қониқарли жавоб беролмаймиз. Чунки ўзимиз ҳам вазифаларимизни тўла адо этмай, тобора худбинлашиб боряпмиз. Ҳолбуки, Аллоҳ таоло бизга: **“Бас, тоқатингиз етганича Аллоҳга тақвода бўлинг, (насиҳатга) қулоқ тутинг ва**

итоат этинг ҳамда эҳсон қилинг, (мана шу) ўзларингиз учун яхшироқдир. Кимки ўз нафсининг бахиллигидан сақлана олса, бас, айнан ўшалар нажот топувчидирлар” (Тағобун сураси, 16-оят) дея йўл кўрсатиб, эслатма берган.

Бир танишимиз айтиб қолди: “Оилада ота-она ё ака-ука ўртасида келишмовчилик бўлса, қандай қилиб жамулжам бўлайлик?!” Яна биров: “Оилам мени умуман тушунмайди. Ҳамжиҳат бўлишимиз амримаҳол”, дейди.

Абу Яъло Шаддод ибн Авс розияллоху анҳудан ривоят қилинади. Расулulloҳ соллаллоху алайҳи ва саллам: **“Оқил ўз нафсини доимо ҳисоб қилиб, вафотидан кейинги фойда берувчи ҳаёти учун амал қилади. Жоҳил эса, ҳавойи нафсига тобе бўлатуриб, яна Аллоҳдан мағфират умид қилади”**, деганлар (Имом Термизий ва Имом Ибн Можа ривояти).

Шундай экан, бу ўткинчи дунёда ўзаро муносабатларда ҳалим, кечиримли бўлайлик. Яқинларимиз билан давраларда дилдан суҳбат қуриб, муаммоларга биргаликда чора топайлик. Алоқаларни тиклаб, келишмовчиликларга барҳам берайлик. Қалбларни гина-кудуратдан поклаб, бошқаларнинг ҳам фикрларига қулоқ тутайлик. Худбинликдан йироқ бўлайлик! Чунки манмансираш, кеккайиш Аллоҳ лаънатлаган кибр иллатига бошлайди ва ҳалок қилади.

Кишининг энг яқини ота-она, ака-ука, опа-сингилларидир. Улар бошингизга бирор синов тушса, доим ёнингизда бўлишади. Мабодо, ота-онангиз билан фикрингиз бир жойдан чиқмаса, асло ўз сўзингизда туриб олиб, уларни норизо қилманг. Уларга итоатли, ҳалим бўлинг. Чунки уларнинг розилиги Аллоҳнинг розилигига элтувчи йўлдир. Шундагина бу дунёда хотиржам яшайсиз. Саодат ва ризолик мақомига эришасиз, иншоаллоҳ.

Муродиллаҳон НУРИДДИНОВ,
Қамаши туманидаги “Қоратепа” жоме
масжиди имом-хатиби

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَأَسْمِعُوا وَأَطِيعُوا
وَأَنْفِقُوا خَيْرًا لِّأَنْفُسِكُمْ وَمَنْ يُوقِ شَحْنَ نَفْسِهِ
فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ.

Аллоҳни қувонтирувчи амал

1. Тавба Аллоҳ таолонинг муҳаббатига сазовор этади. “Албатта, Аллоҳ тавба қилувчиларни севади ва покланувчиларни севади” (Бақара сураси, 222-оят).

2. Нажот топишига сабаб бўлади.

“Аллоҳга барчангиз тавба қилинг, эй мўминлар! Шоядки, нажот топсангизлар” (Нур сураси, 31-оят).

3. Банданинг амаллари қабул бўлиши ва гуноҳлари афв этилишига сабаб бўлади.

“Унинг Ўзи бандаларидан тавбани қабул қилур, гуноҳларини афв этур ва нима қилаётганингизни билур” (Шўро сураси, 25-оят).

4. Жаннатга кириш ва дўзахдан нажот топишга сабаб бўлади.

“Ким тавба қилса ва иймон келтириб, амали солиҳ қилса, бас, ана ўшалар жаннатга кирурлар ва ҳеч зулм қилинмаслар” (Марям сураси, 60-оят).

5. Мағфират ва раҳматга сазовор этади.

“Гуноҳ ишларни қилганлар, ундан кейин тавба қилсалар ва иймон келтирсалар, албатта, Раббинг ундан сўнг мағфират қилгувчи ва меҳрибон Зотдир” (Аъроф сураси, 153-оят).

6. Гуноҳлар савобларга алмаштирилади.

“Улар Аллоҳ билан бирга бирор илоҳга илтижо қилмаслар. Аллоҳ (ўлдиришни) ҳаром қилган жонни ноҳақдан ўлдирмаслар. Зино қилмаслар. Ким ана шуни қилса, уқубатга дучор бўлур. Қиёмат куни унинг азоби бир неча баробар кўпайтирилур ва у (азоб)да хор бўлиб абадий қолур. Магар ким тавба қилса, иймон келтириб, солиҳ амал қилса, бас, Аллоҳ ана ўшаларнинг ёмонликларини яхшиликларга алмаштирур. Аллоҳ мағфиратли ва раҳмли Зотдир” (Фурқон сураси, 68–70-оятлар).

7. Барча яхшиликларга сазовор этади.

“Бас, агар тавба қилсангиз, у ўзингиз учун яхшидир” (Тавба сураси, 3-оят).

8. Иймон ва буюк ажрга эга бўлади.

“Магар тавба қилиб, солиҳ амаллар қилган, Аллоҳни маҳкам ушлаган ва Аллоҳ учун динга

ихлос қўйганлар – ана ўшалар мўминлар ила биргадирлар. Аллоҳ, албатта, мўминларга улуғ ажр берур” (Нисо сураси, 146-оят).

9. Баракалар нозил бўлиши ва куч-қувватнинг зиёда бўлишига сабаб бўлади.

“Эй қавмим, Раббингизга истиғфор айтинг, сўнгра Унга тавба қилинг. Шунда У устингизга осмондан барака ёмғири юборади ва қувватингизга қувватни зиёда қилади. Жиноятчи бўлган ҳолингизда юз ўгириб кетманг” (Худ сураси, 53-оят).

10. Тавба қилганлар ҳаққига фаришталар дуо қилади.

«Аршни кўтариб турадиганлар ва унинг атрофидагилар Раббларига ҳамд ила тасбеҳ айтурлар, Унга иймон келтирурлар ва иймон келтирганларга мағфират сўраб: “Эй Раббимиз, раҳматинг ва илминг ила ҳар бир нарсани қуршагансан, бас, тавба қилиб, йўлингга эргашганларни мағфират қилгин ва уларни дўзах азобидан сақлагин» (Ғофир сураси, 7-оят).

11. Аллоҳнинг иродасини амалга ошириш.

“Аллоҳ сизнинг тавбангизни қабул қилишни хоҳлайдир” (Нисо сураси, 27-оят).

12. Аллоҳ таоло бандасининг тавбасидан суюнади. Пайғамбаримиз алайҳиссалом айтганлар: “Аллоҳ таоло бандаси тавба қилганда жуда қаттиқ хурсанд бўлади. Агар бирортангиз саҳрога улови билан чиқиб адашиб қолса, устига озиқаси ва суви ортилган улови қочиб кетса, уни кетидан ахтариб топа олмагач, умидсизликдан бир дарахтнинг остига келиб ўтирса ва уйқуга кетса, сўнгра кўзини очганда устига озиқаси ва суви ортилган уловини турганини кўрса, хурсанд бўлганидан қичқириб юборади” (Имом Муслим ривояти).

Демак, банда тавба қилганида Аллоҳ таоло бундан-да қаттиқроқ суюнади.

Ҳомиджон домла ИШМАТБЕКОВ,
Ўзбекистон мусулмонлари идораси
раисининг биринчи ўринбосари

Анас ибн Молик розияллоху анхудан ривоят қилинади.
Расулуллоҳ соллаллоху алайҳи ва саллам дедилар:
*«Умматим ичида энг раҳмлиси Абу Бакр, Аллоҳ-
нинг амрларига энг шиддатлиси Умар, энг ҳаёлиси
Усмон, ҳалол ва ҳаром илмини энг яхши билувчи Муоз
ибн Жабал, мерос (фароиз) илми билимдони Зайд
ибн Собит, энг яхши қори Убай ибн Каъбдир. Ҳар бир
умматнинг амини (ишончли кишиси) бўлади. Бу ум-
матнинг амини Абу Убайда ибн Жарроҳдир».*

Имом Термизий ривояти.

Мундарижа

Жаннат василаси

Саодат ва ризолик мақоми 1

Таянч нуқта

Аллоҳни қувонтирувчи амал 2

Тафсир

**Қулоғи, кўзи ва тилини тийганлар
кечирилади** 4

Мусулмон одоби

Қўшнига озор берган жаннатга кирмас 6

Яхшиликка чақириш

**Бойлик ортидан қувмай,
илмга интилайлик** 7

Ҳадис шарҳи

Ҳеч ким бировга ҳаддан ошмасин... 8

Ижобатли дуолар

“Менга Аллоҳ кифоядир...” 9

Огоҳлик – давр талаби

Фитна – кўз илғамас хатар 10

Саҳобалар ҳаёти

**Тўнкани улоқтириб,
Ислонни танлади** 12

Мактубларда манзаралар

Бир оғиз сўз 13

Бугуннинг гапи

Энг яхши рағбат 14

Тафаккур

Ким кучли: инсонми ё асалари? 15

Масала

Сўраган эдингиз... 16

Мутолаа

Эл кўзини ўйғаю ўз кўзини ҳам... 18

Динимизни ўрганамиз

Эр ва хотиннинг мерос олиши 19

Ёмонликдан қайтариш

Мусулмон жиноятчи бўлмайди 20

Тиббиёт бурчаги

Ибн Сино услуби 21

Болалар саҳифаси

Бахил 22

Тарих

Ҳаж машаққатлари 23

Тушунча

“Мухадрам” 24

Мунаввар олам

Кимларнинг дуоси ижобат? 25

Орамиздаги одамлар

Жомеларга кўрк берган уста 26

Шеърят

**Мўмин бўл, мўминнинг
йўлини боғлама...** 27

Маънавиятимиз меъморлари

Амир Темур эъзозлаган олим 28

Уламоларимиз

Фароиз илми билимдони эди... 29

Саодат асрига саёҳат

Уҳуд ғазоти 30

Маълумотхона

Халқаро мусулмон уламолар кенгаши 32

Журналда оятлар, ҳадислар бор. Ножоиз жойларга қўйманг!

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ
وَمَا تَفَعَّلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمَهُ اللَّهُ وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى وَاتَّقُونِ يَا أُولِيَ الْأَلْبَابِ

Қулоғи, кўзи ва тилини тийганлар кечирилади

“Ҳаж (мавсуми учун) маълум ойлар (белгиланган). Бас, ким шу ойларда ҳажни ўзига фарз қилса (ҳажни ният қилса), ҳаж давомида хотинига яқинлашиш, гуноҳ-маъсият ва жанжал (каби ишларга рухсат) йўқ. Ҳар қандай яхши (савобли) иш қилсангиз, албатта, уни Аллоҳ билур. (Ҳаж сафарига) озиқа олиб чиқинг. Энг яхши озиқа тақводир. Тақвони Менга қилингиз (Мендан қўрқингиз), эй оқиллар!” (Бақара сураси, 197-оят).

Ислоннинг бешинчи рукни бўлган ҳажни адо этиш учун садоқат ва матонат керак. Ҳаж ибодати фақат маҳсус замон ва маконларда – Байтуллоҳ, Мино, Арафот, Муздалифада адо этилади.

Абдуллоҳ ибн Масъуд розияллоҳу анҳумо оятдаги **“Ҳаж (мавсуми учун) маълум ойлар** (белгиланган)...” сўзидан мурод Шаввол, Зулқаъда ва Зулҳижжанинг дастлабки ўн кунлиги, деган. Шу сўзни Ибн Аббос, Ҳасан Басрий, Шаъбий, Мужоҳид, Ибн Жубайр, Иброҳим Наҳаъий ва Ато ибн Абу Рабоҳ розияллоҳу анҳум ҳам айтишган.

Аллоҳ таолонинг: **“Бас, ким шу ойларда ҳажни ўзига фарз қилса** (ҳажни ният қилса)...” ояти таъвили шуки, киши ҳаж мавсумида талбия айтиши билан у оятда таърифланган ҳолатда бўлади. Бунга далил қилиб Ибн Масъуд, Ибн Аббос, Ибн Умар розияллоҳу анҳумнинг: **«“Бас, ким шу ойларда ҳажни ўзига фарз қилса** (ҳажни ният қилса)...” оятига биноан талбия айтишдир. Чунки ёлғиз ниятнинг ўзи билан киши эҳромга кириб қолган ҳисобланмайди», деган сўзларини келтирамиз.

“...Ҳаж давомида хотинига яқинлашиш, гуноҳ-маъсият ва жанжал (каби ишларга рухсат) йўқ”. Ҳақиқатан, ҳаж мабрур бўлиши учун ҳожи барча гуноҳлардан тийилиши шарт. Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинган ҳадисда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай марҳамат қиладилар: **“Ким Аллоҳ учун ҳаж қилса, фаҳш сўз айтмаса ва фисқу фасод қилмаса, онасидан туғилгандек гуноҳлардан пок бўлган ҳолда қайтади”** (Имом Бухорий ва Имом Аҳмад ривояти).

Оятнинг арабча матнида келган “рофас” сўзидан мурод эркакларнинг аёлларга тушадиган барча ҳирсий эҳтиёжларидир. Ибн Аббос розияллоҳу анҳумо “рофас”ни жимо деган. Бу гапга Ибн Умар розияллоҳу анҳумо ҳам қўшилган.

Уламолар эҳромдаги киши аёлини ўпиши, шаҳват билан ушлаши жоиз эмас, дейишган. Агар шундай қилса, қурбонлик сўйиши вожиб бўлади.

Абдуллоҳ ибн Умар розияллоҳу анҳумо айтади: “Агар эҳромдаги киши аёли билан яқинлик қилиб қўйса, қон оқизиш вожиб бўлади”.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
وَسَلَّمَ قَالَ: «الْحَاجُّ وَالْعُمَرَاءُ وَقَدْ لَاحَظَ اللَّهُ أَنْ دَعَاهُ أَجَابَهُمْ
وَإِنْ اسْتَغْفَرُوا غُفِرَ لَهُمْ».

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Ҳожи ва умра қилгувчи Аллоҳнинг меҳмонидир. Агар Аллоҳга дуо қилсалар, (уларнинг) дуоларини ижобат қилади ва агар У Зотдан мағфират сўрасалар, уларни мағфират қилади”**, дедилар (Имом Ибн Можа ривояти).

Оятдаги “фусуқ” сўзидан мурод “сўкиш”, “сўкиниш” ва фаҳш гаплар эканига уламолар иттифоқ қилишган.

“Жидал” эса, талашиб-тортишиш, жанжал қилишдир.

Оятнинг таъвили шуки, Аллоҳ таоло ҳаж мавсумида ҳожини ҳар қандай жинойятдан қайтармоқда. Хусусан, тилни тийиши ва фаржини сақлаши ҳамда ҳар қандай гуноҳ-маъсиятга асло яқинлашмасликка буюрмоқда. Шу билан бирга, одамлар билан тортишиш, хусуматлашиш, сўз ва амал билан бўладиган гуноҳлардан четланиш шарт.

Фазл ибн Аббос розияллоҳу анҳу ҳаж мавсумида Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга Муздалифадан Миногача ҳамроҳлик қилди. Йигит аёлларни мулоҳаза қилар ва уларга қарар

эди. Набий алайҳиссалом унинг юзини орқа томонга буриб қўйдилар ва: **“Бу кунда ким қулоғига, кўзига, тилига эга бўлса (тийса), унинг гуноҳлари кечирилади”**, дедилар.

“Ҳар қандай яхши (савобли) иш қилсангиз, албатта, уни Аллоҳ билур”. Ҳаж сафари давомида йўлдошларига хайр-эҳсон қилиш ажр савоб бўлиши билан бирга, инсонлар орасида ўзаро дўстлик ва меҳр-муҳаббат пайдо бўлишига сабаб бўлади. Бундай одамнинг ҳажи ҳам мақбул бўлади.

Жобир розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **«“Мақбул ҳажнинг мукофоти фақат жаннатдир”**, – дедилар. “Унинг қабул бўлиши нимага боғлиқ?” – дейилди. Шунда Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам:

“Таом бериш ва яхши гапириш”, – дедилар» (Имом Аҳмад ривоят қилган).

“(Ҳаж сафарига) озиқа олиб чиқинг. Энг яхши озиқа тақводир. Тақвони Менга қилингиз (Мендан кўрқингиз), эй оқиллар!”

Ояти кариманинг шу қисми нозил бўлишига Яман юртидан келадиган ҳожилар ўзлари билан бирга егулик-озиқа олмасдан, бошқалардан тамагирлик қилганлари сабаб бўлган. Зотан, энг яхши озиқа тақводир. Чунки дунё озиқаларидан кўра Аллоҳдан кўрқиб кишини ҳар жиҳатдан қаноатли қилади. Шу боис оқиллар доимо Аллоҳ таолодан тақво қиладилар.

“Таъвилоту аҳлис сунна” ва бошқа манбалар асосида Толибжон НИЗОМ тайёрлади.

Қўшнига озор берган жаннатга кирмас

Халқимизда “Уй олма, қўшни ол” деган нақл бор. Бу мақолнинг ҳаётдаги исботини кўп кўрганмиз. Оқибатли, яхши инсонларга қўшни бўлган кишининг ҳаёти тинч-осойишта бўлади. Шу боисдан динимизда қўшничилик муносабатларига жиддий қаралади.

Бу ҳақда Ўзбекистон мусулмонлари идораси Фатво маркази директор ўринбосари Ғуломиддин домла Холбоев қуйидагиларни сўзлаб берди:

– Албатта, бу ниҳоятда нозик масала. Чунки бугун қўшнилари орасида арзимас сабаб билан тортишиб, ёқалашаётган инсонларни кўряпмиз. Динимиз эса қўшнига озор беришдан қайтаради.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинган ҳадисда Пайғамбаримиз солаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Аллоҳга қасамки, комил мўмин бўлмайди, Аллоҳга қасамки, комил мўмин бўлмайди, Аллоҳга қасамки, комил мўмин бўлмайди”** (деб уч марта айтдилар). Шунда: “Эй Аллоҳнинг Расули, ким комил мўмин бўлмайди?” дейилди. Расулуллоҳ сўзларини давом эттириб: **“Қўшнисининг унинг озор ва ёмонликларидан омонда бўлмайдиган кимса”**, дедилар (Муттафақун алайҳ). Имом Муслим ривоятида эса: **“Қўшнисининг унинг озор ва ёмонликларидан омонда бўлмайдиган кимса жаннатга кирмайди”**, дейилган.

Яна бир ҳадисда Пайғамбар солаллоҳу алайҳи ва салламга: «Эй Аллоҳнинг Расули, фалон аёл кечаси билан намозда қоим бўлади, кундузи нафл рўзалар тутати. Яна фалон-фалон яхшиликларни қилади, садақа беради, лекин тили билан қўшниларига озор етказиши», дейишди. Шунда Расулуллоҳ солаллоҳу алайҳи ва саллам: **“У аёлда яхшилик йўқ, у дўзах аҳлидандир”**, дедилар. Ҳалиги кишилар: “Фалончи аёл бўлса, фарз намозларини ўқийди, кийимларидан садақа қилади, аммо бирор кишига озор бермайди”, дейишди. Расулуллоҳ солаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Ана шу аёл жаннат аҳлидандир”**, дедилар (Имом Бухорий ривояти).

Мазкур ҳадиси шарифларда қўни-қўшниларига озор бермаслик, уларни ҳурмат

қилиш зарур иш экани таъкидланмоқда. Уларга озор бериш ўқилган нафл намозу рўзаларни фойдасиз ҳолга келтириб қўяди. Аксинча, қўшнилари билан тинч-тотув яшаган, уларга озор бермаган одам жаннат аҳлидан бўлади.

Расулуллоҳ солаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Жаброил алайҳиссалом менга қўшничилик ҳақ-ҳуқуқлари тўғрисида шунчалик узоқ ўқитдиларки, мен ҳатто қўшнилари бир-бирларидан мерос олишини ҳам тайинласалар керак, деган ҳаёлга бордим”**, дея марҳамат қилган.

Бу ҳадис ҳам қўшничилик ҳақлари ниҳоятда улкан эканидан далolat қилади.

Уламоларимиз Пайғамбаримиз солаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳар бир сўзларини ўзларига қонун деб билишган. Ҳатто қўшнилари уларга озор берса-да, сабр қилиб, уларга яхшилик қилган. Мазҳаббошимиз Имоми Аъзам раҳматуллоҳи алайҳининг қўшниларига бўлган муносабати барчага ўрнақдир.

Имом Абу Ҳанифа раҳимахуллоҳнинг ичкиликка муккасидан кетган бир қўшнисини бўлиб, у маст ҳолда туни билан ашула айтди, бақир-чақир қилди, унинг дастидан буюк имомнинг кечалари тинчи бузилар эди. Лекин у бу ҳолатга сабр қиларди. Бир кеча негадир қўшнининг овози чиқмай қолди. Бу ҳолатдан ҳайрон бўлган имом тонг отгач, унинг уйига чиқса, йигит уйда йўқ эди. Одамлардан суриштириб билса, қамалиб қолганини айтишди. Абу Ҳанифа раҳматуллоҳи алайҳ шаҳар ҳокими Исо ибн Мусо олдида бориб, қўшнисини озод этишларини илтимос қилади. Абу Ҳанифа раҳматуллоҳи алайҳнинг ҳурмати ва кафолати туфайли маҳбус дарҳол озод қилинди. Йигит имомнинг бундай олийжаноблигига тасанно айтиб, ичкиликни ташлаб унга шоғирд тушади.

Аллоҳ таоло барчамизга қўшнилари билан аҳил-иноқ ва гўзал муомалада бўлишни насиб айлаб, уларнинг ҳақларини шариатга мувофиқ ҳолда адо этиш бахтига муваффақ қилсин.

Бобур МУҲАММАД оққа кўчирди.

Бойлик ортидан қувмай, илмга интилайлик

Бир киши талаба қизини қўшни маҳаллага узатади. Шарт – тўйдан кейин қизи ўқишни давом эттирсин. Қудалар баралла маъқуллайди. Аммо тўй ўтгач, ҳаммаси ўзгаради.

Ҳалиги киши қудаларга ётиғи билан тушунтиради. “Ахир ўқишини тамомлаб олса, яхши-ку! Бир йилгина қолди. Дипломини олса, ёнингиздаги мактабда ишлайверади”. Қудалар унамайди: “Хотин киши ўқиб шаҳар олиб берармиди?” Келиннинг отаси буни эшитиб, гап бефойдалигини англаб етади.

Афсуски, бу каби муаммоларнинг аксарияти бойлик ортидан қувиш оқибатида келиб чиқмоқда. Зотан, маънавиятли, маърифатли киши ҳеч қачон ёшлар камолотига ғов бўлмайди.

Ибн Аббос розияллоҳу анҳумодан ривоят қилинади: “Сулаймон алайҳиссаломга ё илмни, ё мол-дунёни танлаш ихтиёри берилди. Шунда у зот илмни танладилар. Кейин у кишига мол-мулк ҳам ато этилди”. Илм-маърифат инсонни ҳар доим улуғлайди. Унга бу дунёда ҳам, охиратда ҳам яхшилик олиб келади. Элу юрт ичида обрў-эътиборини юксалтиради. Шунинг учун ҳам фарзандларимизни илм-маърифатли қилиб тарбиялашимиз лозим.

Аллоҳ таоло Зумар сураси 9-оятда бундай марҳамат қилади: **“Биладиганлар билан билмайдиганлар тенг бўлурми?! Дарҳақиқат, фақат ақл эгаларигина эслатма олурлар”**. Бу динимизда энг яхши амал ва энг афзал ибодат фойдали илм олиш эканига дало-

лат қилади. Кўзи очиқ билан кўзи ожизнинг фарқи бўлганидек, олим билан жоҳил ҳам баробар эмас. Билимли киши ҳаётнинг турфа йўлларида адашиб кетмайди.

Яқиндагина бўлган воқеа. Бир мўмин биродаримиз: “Домла, Худога шукр, топиш-тутишим яхши. Масжиднинг бирор каму кўстини айтсангиз, бажонидил ба-жарсам”, деб қолди. Хаёлимга бирданига масжид эшиги олдида турган аёл келди. Тунов куни унинг: “Болаларимнинг мактабга чиқишига кийим-бош олиб беролмаяпман”, деган гапи қулоғимга чалинган эди. “Агар хўп десангиз, шу аёлга ёрдам беринг. Ана сизга савоб”, дедим. У қўлини кўксига қўйиб чиқиб кетди.

Вақт ўтиб кўзларида ёш билан кириб келди: “Раҳмат, сизга домла, мени яхшиликка йўллаб қўйдингиз. Ҳалиги оила чиндам ҳам ночор экан. Болаларини айтмайсизми...” деди кўзлари намланиб. “Одамларнинг оғирини енгил қилишнинг гашти бошқача экан”, дея чиқиб кетди.

Гаштдан ташқари унинг ажр-савоби-чи? Буни ҳеч нарса билан ўлчаб бўлмайди. Энг муҳими, аёлнинг муаммолари ариди, болаларининг усти бут, қорни тўқ бўлиб мактабда илм ўрганишяпти.

Ҳа, азизлар, илм олишга қўмак берувчилардан бўлайлик. Бунинг ажрини Аллоҳнинг ўзи беради, иншоаллоҳ.

Абдурахмон АСҚАРОВ,

Чилонзор тумани “Катта Қозиработ”
масжиди имом-хатиби

Ҳеч ким бировга ҳаддан ошмасин...

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтдилар: **«Ким Аллоҳ учун тавозе қилса, албатта, Аллоҳ унинг даражасини кўтаради»** (Имом Муслим, Имом Термизий ривояти).

Тавозе гўзал хулқлардан бўлиб, у кишининг қалби поклигини, тозаллигини билдиради. У инсонлар ўртасида меҳр-муҳаббатга сабаб бўлади. Аллоҳ учун тавозе қилиш, камтар бўлиш банданинг даражасини кўтаради.

Ҳадисда тавозенинг икки жиҳатиға эътибор қаратиляпти: биринчиси, унинг Аллоҳ учун бўлиши лозимлиги; иккинчиси, у Аллоҳ учун бўлгандагина банданинг даражаси кўтарилишига сабаб бўлиши.

“Тавозе” луғатда камтарлик, хоксорлик маъноларини англатади. Истилоҳда эса, инсоннинг ўз молу давлати, обрўси ёки бошқа нарсаси билан фахрланишдан, мақтанишдан тийилишини, ўзини юқори олмаслигини, одамлардан ўзини устун санамаслигини англатади.

Тавозе икки хил бўлади.

1. Мақталган тавозе. Бу бошқадан ўзини юқори, уларни эса паст санамасликдир. Бундай тавозе Аллоҳ таолонинг буйруқларини бажариш, қайтарганларидан қайтиш билан бўлади. Нафс буюрилган ишларда сусткашлик қилиши ёки қайтарилган ишларни хоҳлаб қолиши мумкин. Шунда тавозе билан уни тарбиялаш керак. Агар инсон ўзида кибрланиш, ҳаволанишни сезса, оламлар Раббининг улуғлигини, У Зотнинг кибр қилганларга ғазабини эсга олиши лозим. Шунда хоксор бўлиб, Холиқи улуғлиги олдида бош эгади.

2. Қораланган тавозе. Дунёвий манфаат учун бошқалар олдида ўзини хоксор тутиш, ерга уриш. Хорлик қораланган тавозенинг бир кўринишидир. У би-

лан тавозе ўртасида катта фарқ бор. Тавозе Аллоҳ таолони улуғлаш, У Зотга бош эгишдан, инсон ўзини таниши, айбларини билишидан ҳосил бўлади. Хорлик эса, инсон нафсининг ҳавойи истакларга етиш учун паст кетиши, тубан бўлишидир.

Динимиз бизни тавозе билан хулқланишга буюрган. Аллоҳ таоло марҳамат қилади: **«Раҳмоннинг (суюкли) бандалари ерда камтарона юрадиган, жоҳил кимсалар (бемаъни) сўз қотганда “Саломатлик бўлсин!” деб жавоб қиладиган кишилардир»** (Фурқон сураси, 63-оят). Аллоҳ таоло бу оятда тавозе, ўзини катта олмаслик, кибрланмаслик мўминларнинг сифатларидан эканига ишора қиляпти.

Яна бир оятда: **«Уларга, меҳрибонлик билан, хорлик қанотини паст тут ва (дуода) айт: “Эй Раббим! Мени (улар) гўдаклик чоғимда тарбиялаганларидек, Сен ҳам уларга раҳм қилгин!”»** деб марҳамат қилинади (Исро сураси, 24-оят). Бу оятда Аллоҳ таоло фарзандларни оналарига тавозели бўлишларига тарғиб қиляпти. Бу уларни ҳурмат қилиш, уларга шафқатли бўлиш билан амалга ошади.

Шунингдек, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай дедилар: **«Аллоҳ менга ваҳий қилиб: “Тавозе қилинглар, ҳеч ким бошқага фахр қилмасин, ҳеч ким бировга ҳаддан ошмасин”, деди»** (Имом Муслим ривояти).

Бу ҳадис бизни одамлар орасида камтар бўлишга, каттага ҳурмат, кичикка иззат кўрсатишга ундайди.

Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам айтадилар: **“Ким Аллоҳга тавозе қилиб, имкони бўлгани ҳолда бир кийимни кийишни тарк қилса, Аллоҳ қиёмат кунини халойиқ олдида чақириб, иймон либосларидан истаганини кийиш ихтиёрини беради”** (Имом Термизий ривояти). Яъни инсон бир кийимни кийса, унинг атрофидагилар ўқсидиган ёки ўзида бир ҳаволаниш пайдо бўладиган бўлса, шунда имкони бўлатуриб, камтарлик юзасидан шу кийимни киймаса, ҳадисда айтилган мукофотга сазавор бўлиши мумкин.

Демак, тавозе динимизда мақталган хулқлардан бўлиб, ҳар бир мусулмон у билан хулқланиши лозим. Албатта, бунда энг юксак намуна Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламдирлар.

Мустафо ЮНУСОВ,

Хатирчи тумани “Шайх Гадои Селкин” жоме масжиди имом-хатиби

Мустафо Юнусов 1984 йили Хатирчи туманида туғилган.

2005 йили “Мир Араб” ўрта махсус ислом билим юрти-ни, 2021 йили Имом

Бухорий номидаги Тошкент ислом институтини битирган.

Хатирчи туманидаги “Бадр ота”, Кармана туманидаги “Қосим Шайх” жоме масжидларида имом-хатиб бўлиб ишлаган.

Ҳозирда Хатирчи туманидаги “Шайх Гадои Селкин” жоме масжиди имом-хатиби ҳамда туман бош имоми бўлиб ишляпти.

“Менга Аллоҳ кифоядир...”

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ

Ўқилиши: “Роббанақшиф ʻаннал ʻазаба иннаа му’минуун”.

Маъноси: “Эй Раббимиз, бизлардан (бу) азобни аритгин. Албатта, бизлар иймон келтирувчидирмиз” (Духон сураси, 12-оят).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حَسْبِيَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ

Ўқилиши: “Ҳасбийаллоҳу лаа илааҳа илла ҳува ʻалайҳи таваккалту ва ҳува роббу-л-ʻаршил-л-ʻазим”.

Маъноси: “Менга Аллоҳ кифоядир. Ундан ўзга илоҳ йўқдир. Унга таваккул қилдим. У буюк Аршнинг Парвардигоридир!” (Тавба сураси, 129-оят).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رَبِّ هَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ

Ўқилиши: “Робби ҳаблий мин ладунка зуррий-йатан тоййибатан иннака самийъу-д-дуъаа’и”.

Маъноси: “Раббим, менга (ҳам) Ўз ҳузурингдан пок зурриёт ато эт! Дарҳақиқат, Сен дуони эшитгувчидирсан” (Оли Имрон сураси, 38-оят).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رَبَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ

Ўқилиши: “Роббанаа ааманнаа фағфирланаа варҳамнаа ва анта хойрур роҳимийн”.

Маъноси: “Эй Раббимиз! (Ўзингга) иймон келтирдик. Бас, бизларни мағфират қилгин ва бизларга раҳм айла. Сен Ўзинг раҳм қилувчиларнинг яхшисидирсан” (Мўминун сураси, 109-оят).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُمَّ اكْفِنِي بِحَلَالِكَ عَنْ حَرَامِكَ ، وَأَغْنِنِي بِفَضْلِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ

Ўқилиши: “Аллоҳумма! Икфиний биҳалаалика ʻан ҳаромика ва ағнийий бифазлика амман сиваака”.

Маъноси: “Аллоҳим! Менга ҳалолнинг ила ҳаромингдан кифоя қилгин. Ўз фазлинг ила мени Ўзингдан бошқалардан беҳожат қилгин” (Имом Термизий ривояти).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا عَمِلْتُ ، وَمِنْ شَرِّ مَا لَمْ أَعْمَلْ

Ўқилиши: “Аллоҳумма инний аъузу бика мин шарри маа ʻамилту, ва мин шарри маа лам аъмал”.

Маъноси: “Аллоҳим, Сендан қилган ишларимнинг ва (ҳали) қилмаган ишларимнинг ёмонлигидан паноҳ тилайман” (Имом Муслим ривояти).

Шайх Нуриддин ХОЛИҚНАЗАР,
Ўзбекистон мусулмонлари идораси
раиси, муфтий

Кўпчилик саҳобалар Умар розияллоҳу
анҳуни фитналарни тўсиб турувчи қалқон
деб билардилар. Кунларнинг бирида Умар

Фитна – кўз илғамас хатар

(Давоми. Бошланиши ўтган сонларда.)

КАҲФ СУРАСИДА ФИТНА МАВЗУСИ

Жума – кунларнинг энг улуғи ва шарафли-
си. Бу кунда жума намози ва хутба ўқиш ша-
риятга киритилган. Одамлар жума намозини
адо этиб, хутба тинглаш учун масжидларга
тўпланадилар. Зеро, “жума” сўзида жамла-
ниш маъноси бор. Хутба вақтида хатиб келган
жамоатга турли мавзуларда ваъз-насихатлар
қилади. Мавзулар эса замон ва маконга қараб
ўзгариб туради. Яна бу улуғ кунда Каҳф су-
расини ўқиш одати ҳам бор. Хўш, нима учун
жума куни айнан ушбу сура тиловат қилинади?
110 оятдан иборат бу сура 4 қиссадан иборат.
Каҳф сурасининг бир қанча фазилатлари бор.
Улардан бири шуки, инсонни бадном қилувчи
фитналардан огоҳлантиради. Бу сурада тўрт
хил фитна ва уларнинг муолажаси ҳақида хабар
берилган. Диндаги фитна, мол-дунё фитнаси,
илм фитнаси ва бошлиқлик фитнаси.

ФИТНАГА КАЛИТ ЭМАС, ҚУЛФ БЎЛИНГ!

Инсон табиати яхшилиқни ҳам, ёмонлик-
ни ҳам қабул қилаверади. Чунки унда ақл ва
шаҳват бор. Агар шаҳват ақлдан ғолиб келса,
қалб фитналарга эшик очади. Акси бўлиб, ақл
шаҳватдан ғолиб келса, қалбга нуроний файзу
баракотлар кириб боради.

Фитналар қалбга бирданига кирмайди. У
аста-секинлик билан босқичма-босқич кириб
боради. Бу шайтон ҳийлаларидан бири бўлиб,
аввал кўрсатади, кейин зийнатлайди, кейин
кўниктиради, кейин одатлантиради.

Мусулмон киши доимо сергак туриши ва
фитна ҳидини сезган заҳоти уни тўхтатишга
бор кучини сарф этмоғи лозим.

Тарихчилар бу борада Умар розияллоҳу
анҳуни намуна қилиб кўрсатадилар.

Бир куни ҳазрат Умар фитналар ҳақидаги
ҳадисни эшитиб, қўлини дуога кўтарди ва:
“Эй Аллоҳим, менга ана ўша фитналар етма-
син”, деб дуо қилди. Буни кўрган Ҳузайфа
розияллоҳу анҳу: “Қўрқма, эй Умар!” деган эди.

розияллоҳу анҳу Абу Зар розияллоҳу анҳуни
йўлда кўриб, қўл олиб кўришади. Ҳазрат Умар
жуда бақувват одам эди. Абу Зар розияллоҳу
анҳунинг қўлини маҳкам қисганида: “Эй
фитналар қулфи, қўлимни қўйиб юбор!” дей-
ди. «“Фитналар қулфи” деганинг нимаси,
эй Абу Зар?» деди ҳазрат Умар. Шунда Абу
Зар розияллоҳу анҳу: “Бир куни Расулуллоҳ
соллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳузурларига бор-
дим. У зот ўтирган эдилар. Атрофларида бир
қанча кишилар ҳам бор эди. Бир четга ўтиб
ўтирганимда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва
саллам: **“Ораларингизда мана бу (Умар) бор экан,
ҳеч қачон сизларга фитна етмайди”**, дедилар.

Усмон ибн Мазъун розияллоҳу анҳу ҳам
ҳазрат Умарга “Фитналар қулфи” дея хитоб
қилар эди. Дарҳақиқат, тарих китобларини
ўқиган ҳар бир киши ҳазрат Умарни фитналар
қаршисида мустаҳкам қалқон бўлганига гувоҳ
бўлади. У зотнинг вафотидан кейин фитналар
эшиги очилиб кетди ва ҳали-ҳануз бу эшиклар
ёпилган эмас.

Катта уламолар ҳазрат Умарнинг вафоти-
дан кейин фитна эшиги то қиёмат давригача
ёпилмайди, дейдилар.

ФИТНАДАН САҚЛАНГАН ЭНГ БАХТЛИ КИШИДИР

Дунёдаги энг бахтиёр киши ким? Бу саволга
ҳамма ўзи ёқтирган нарсаларга эга бўлиш деб
жавоб қайтаради. Кимдир бахтни мол-дунёда
деса, яна кимдир бола-чақанинг борлигида
дейди, яна кимлардир оила қуришда деб би-
лади. Воқелиқда юқоридагиларга эга бўлган
кишиларнинг том маънода бахтли яшаётга-
нига гувоҳ бўлмаймиз. Тўғри, бу омиллар ҳам
бахтга олиб боради. Баъзан ҳаётида уларга эга
бўлмаса-да, бахтиёр умргузаронлик қилаётган
инсонларни кўрамыз. Ҳа, демак, ҳақиқий бахт
бошқа нарсада экан. Ҳақиқий бахт, чинакам
саодат кишининг турли фитна-фасод иш-
ларга аралашмай дунёдан эсон-омон ўтиши
билан бўлади. Бу ҳақиқатни Пайғамбаримиз
соллаллоҳу алайҳи ва саллам муборак ҳа-
дисларида баён қилиб берганлар.

Миқдод ибн Асвад розияллоҳу анҳудан ри-

воят қилинади. У зот айтади: «Аллоҳга қасамки, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламдан: **“Албатта, фитналардан сақланган киши бахтлидир, албатта, фитналардан сақланган киши бахтлидир, албатта, фитналардан сақланган киши бахтлидир”**, деяётганларини эшитдим» (Имом Абу Довуд ривояти).

Бир иборани уч марта такрорланиши ушбу ишнинг нақадар аҳамиятли эканини билдиради. Дарҳақиқат, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ушбу гапни амалдаги энг ёрқин намунасини ўзлари ва йўлчи юлдуз ҳисобланган саҳобалари билан бирга кўрсатиб бердилар.

Умр Аллоҳ таолонинг инсонга берган энг улуғ неъматидир. Бу неъматга эга бўлган инсон ундан унумли ва оқилона фойдаланиши керак. Ғанимат умри мобайнида солиҳ ва савобли амалларга кўпроқ урғу бермоғи лозим. Умр беҳуда, гуноҳ, маъсият, фитнаю фасод ишларга сарф этилмайди. Умр инсонга бир марта берилади. У ўтиб кетганидан кейин асло ортга қайтмайди.

Абдурахмон ибн Абу Бакра розияллоҳу анҳудан, у отасидан ривоят қилади:

“Бир киши деди:

– Эй Аллоҳнинг Расули, инсонларнинг энг яхшиси қайси?

– **Умри узун, амали чиройли бўлган киши.**

– Инсонларнинг энг ёмони-чи?

– **Умри узун, амали хунук бўлган киши,** – дедилар” (Имом Термизий ривояти).

Умрнинг узун бўлиб, шунга муносиб чиройли амаллар билан ўтиши кишининг яхшилигидан, узун бўлиб, ёмонликда ўтиши эса унинг ёмонлигидан дарак берувчи белги бўларкан.

Абу Дардо розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: “Фитналардан олдин Ислонда ўлмоқ қандоқ ҳам яхши”, деди (Абу Нуъайм “Фитан” китобида ривоят қилган).

Аслида инсон умрининг узун бўлгани яхши. Чунки узун умр кўриш кўпроқ савоблар қозонишга сабаб бўлади. Ҳадисларда инсон ўзига ўлим тилашидан қайтарилган. Аммо умрини бузғунчилик, фитна, фасодга сарфлаган кишининг вафоти ҳаётдан яхши бўларкан. Чунки шунда фитналарга аралашиб, катта гуноҳларни қилиб қўйишдан саломат бўлади.

Саҳобалар фитналар ҳақида айтилган ҳадисларни ўз қулоқлари билан эшитганлар. Уларнинг одатлари – эшитган ҳадисларига амал қилмагунларича бошқа ҳадисга ўтмаганлар. Абу Дардо розияллоҳу анху ҳам мана шуни ҳис

қилган ва дарҳол ишга киришиб, дуода фитнага аралашмай саломат яшаб ўтишни ният қилган.

УЙИМИЗ ФИТНАДАН САҚЛАЙДИГАН ҚЎРҒОН

Мусулмон киши фитна вақтида билган-билмаган ҳолда унга аралашиб қолиши мумкин. Фитнадан энг яхши қўрғон инсоннинг уйдир. Ким шу вақт уйини лозим тутса, саломат бўлади.

Абу Кабша розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Мен Абу Мусодан Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг: **“Албатта, олдингизда кечанинг зулматли қисмига ўхшаи фитналар бўлади. Ўшанда киши мўмин бўлиб тонг оттириб, кофир бўлиб кеч киритади. Унда ўтирган тургандан яхши, турган юргандан яхши, юрган ҳаракат қилгандан яхшидир”**, дедилар. Сўрадилар: “Бизларни нимага буюрасиз?” **“Ўйларингизда бўлинглар”**, деяётганини эшитдим, дедилар» (Имом Абу Довуд ривоят қилган).

ЭЗГУ ИШЛАР ФИТНАГА ҚАЛҚОНДИР

Ҳар доим уммат ғамини еган зот суюкли Пайғамбаримиз Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳадислари орқали фитна вақтида биз умматлар нималарга эътибор беришимиз кераклигини таълим берганлар.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади: «Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Кечанинг зулматли қисмига ўхшаи фитналар келгунча амалларни қилиб қолишга шошилиш. Ўшанда киши мўмин бўлиб тонг оттириб, кофир бўлиб кеч киритади. Мўмин бўлиб кеч киритиб, кофир бўлиб тонг оттиради. У ўз динини дунёнинг ўткинчи ҳавасига сотади”**, дедилар» (Имом Муслим ривоят қилган).

Демак, ҳар бир дам ғанимат. Вақт борми, ундан оқилона фойдаланиб қолиш керак. Ҳали фитналар келмасидан илгари эзгу ишлар, хайрли амалларни адо этиб қолишимиз лозим экан. Фитнанинг қора булутлари ҳар томондан бостириб келганда, қочишга жой топилмай қолиши мумкин. Ишлар шу даражада чалкаш бўларканки, бир кечанинг ўзида мўмин кофирга айланиб қоларкан.

Ушбу ривоятни уламолар мўъжиза ҳадислардан дейишади. Чунки унда Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳали содир бўлмаган ишлар – фитналардан хабар бермоқдалар.

(Давоми бор.)

Тўнкани улоқтириб, Исломни танлади

Амр ибн Жамуҳ розияллоҳу анҳу Бани Салама қабиласининг бошлиқларидан, Мадинанинг жўмард кишиларидан эди.

Жоҳилият даврида инсонлар уйларида бут сақлашар эди. Ҳар тонг ва тунда бутдан кечирим сўралар, омад тиланар, маросимларда қурбонлик қилинар, фалокат пайтида паноҳ сўраларди. Амрнинг бути манат бўлиб, уни дарахтдан ясатганди. Унга ҳеч қачон ҳурматсизлик қилмасди.

Мусъаб ибн Умайр розияллоҳу анҳу Мадинага келиб, одамларни ҳидоятга чорлагач, кўплаб мадиналиклар Ислом динини қабул қилдилар. Улар орасида Амр ибн Жамуҳнинг ўғиллари Муаввиз, Муоз, Халлод ва аёли Ҳинд ҳам бор эди. Ҳинд розияллоҳу анҳо севиб-ардоқлаган кишининг ширкда юришини хоҳламади. Амр ибн Жамуҳ эса бу пайт болаларининг ўз динидан қайтиб, мусулмон бўлишларидан чўчиб юрганди. Аёлига:

– Ҳинд, болаларни асло Мусъаб билан кўришишларига рухсат берма! – дея таъкидлади.

– Яхши, – деди Ҳинд розияллоҳу анҳо, – фақат у одамнинг нималар деяётганини ўғлингиз Муоздан эшитишни хоҳлайсизми?

У жаҳл билан сўради:

– Муоз ҳам ўз динидан қайтдими?

Ҳинд эса:

– Йўқ, Мусъабнинг йиғинларида қатнашиб, баъзи нарсаларни ўрганибди, – дея жавоб берди.

– Муозни чақир! – деди.

Муоз отасининг ҳузурига киргач, аввал Фотиҳа сурасини ўқиди.

– Қандай гўзал сўзлар?! Ҳаммаси шундай мўъжизакорми? – сўради Амр.

– Ҳаммаси бир-биридан гўзал! Сиз ҳам ягона Аллоҳга ибодат қилишга ваъда берасизми?

– Мен манат билан маслаҳатлашмай бундай қарор қабул қила олмайман! У нима деса, шуни қиламан, – деди Амр ўйчан ҳолда.

– Отажон, манат гапира олмайди-ку! Унинг на ақли бор ва на тили. У бир кесик ёғоч холос.

– Айтдим-ку, у билан маслаҳатлашаман, – деди ва ёғочдан ясалган бут ҳузурда туриб ҳурмат билан унинг фикрини сўради. Жавоб ололмагач, бутнинг жаҳли чиқди деб ўйлади ва бир неча кун ғазаби босилишини кутди. Бу орада ўғиллари нима қилиш ҳақида бош қотирдилар ва манатни ҳожатхонага ташлаб юбордилар. Бутининг йўқолганидан хабар топган Амр тезда уни топди. Тозалаб, ифорлар суртиб, жойига қўйди. Бу ҳол бир неча кун такрорланди. Охири Амр қиличини манатнинг бўйнига илиб, деди: “Эй манат, буни ким қилаётганини билмайман. Агар кучинг етса, қилични олгин-да, ўзингни ҳимоя қил”, деди. Фақат бу ҳол яна такрорлангач, ўзини ҳам ҳимоя қила олмайдиган тўнкани улоқтириб Исломни қабул қилди. Амр Исломни яхшироқ ўргангач, жоҳилиятда ўтган ҳар дақиқаси учун кўз ёш тўкди ва фидойи мусулмонга айланди.

Уҳуд ғазотига чорлов бўлганида уч ўғли каби Амр ибн Жамуҳ розияллоҳу анҳу ҳам жангга ҳозирлана бошлади. Ҳолбуки, Амр розияллоҳу анҳу бу пайтда анча кексайиб қолганди, бунинг устига чўлоқ эди. Шу сабабли унинг ўғиллари оталарининг жангга қатнашишини истамаётган эдилар. Амр ибн Жамуҳ розияллоҳу анҳу ўғилларидан

шикоят қилиш учун Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг ҳузурларига борди: “Эй Аллоҳнинг Расули, ўғилларим чўлоқлигимни баҳона қилиб, хайрли ишда қатнашимизга тўсқинлик қилишмоқда. Аллоҳ ҳаққи, мен шу чўлоқлигим билан жаннатга киришни истайман!”

Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам унинг ўғилларига: “Унга қарши чиқманг! Иншоаллоҳ, Аллоҳ азза ва жалла унга шаҳидлик шаробини ичиради”, дея амр этдилар. Қўшиннинг ҳаракатланиш вақти келганида Амр розияллоҳу анҳу аёли билан видолашди.

Жанг авжига чиқиб, мушриклар Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламни қуршаб олганларида Амр бир оёғида сакраганча жангни давом эттирди. Ўғли Халлод билан бирга Расулulloҳ алайҳиссаломни ҳимоя қилган мўминларнинг олдинги сафида жон-жаҳди билан курашар, бир томондан: “Жаннатга киришни хоҳлайман”, дерди.

Ота-ўғил иккаласи шаҳид бўлиб, жаннатни “қўлга киритдилар”.

Жанг тугагач, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳалок бўлган жангчиларнинг ёнига келдилар ва дедилар: **“Уларни қандай бўлса, шундайлигича дафн этинглар** (яъни ярадор ҳолларида). **Мен уларга гувоҳ бўламан**”. Кейин у зот Амр ва Абдуллоҳ ибн Амр розияллоҳу анҳумони **“ҳаётлик пайтларида яқин дўст эдилар”**, дея бирга дафн этишни буюрдилар.

Расулulloҳ алайҳиссалом Уҳудда шаҳид бўлган жангчилар ёнидан ўтаётиб дедилар: **“Ўзимни Амр ибн Жамуҳнинг жаннатга соғлом оёқлар билан кираётганини кўраётгандек ҳис қилдим**”.

Манбалар асосида
Нигора МИРЗАЕВА
тайёрлади.

Бир оғиз сўз

Болалигимдаги бир воқеа ҳеч ёдимдан чиқмайди. Мактабимиз колхоз идораси рўпарасида жойлашган эди. Хоналар етишмаслиги сабабли дарсимизни колхознинг эски чойхонасида ўтардик. Дадам оддий деҳқон бўлса-да, ўқишимизни назорат қилар, тарбиямизга қаттиқ аҳамият берарди. Шомдан кейин ҳеч ким кўчага чиқмасди. Кечки овқатдан сўнг ҳамма дарсини тайёрларди. Айниқса, мен ҳар куни шеър ёзар, сўнг дадамга кўрсатиб, мақтов эшитардим. Отам ҳам ўз ўрнида менга турли ривоятлар айтар, яхши ўқигин, деб кўп китоб олиб берарди.

Бирор айб иш қилсак, онамнинг маъноли қарашю отамнинг бир оғиз “ақлсиз” деган сўзи бизга жазо бўларди. Ота-оналар мажлисига ҳам доимо отам чиқар, устимиздан мақтов эшитса, фахр билан уйга қайтарди.

Куз ойлари эди. Эндигина биринчи синфга чиққан укам 3–4 та маккажўхори сўтасини олиб келди.

– Ойи, дада қаранг! Товуқларимга дон келтирдим, – дея хурсанд бўлиб қичқирди.

– Жуда яхши-да?! Ким берди? – хайрон сўради дадам.

– Мактаб олдидаги майдонга уюлибди, ўртоқларим олганди, мен ҳам улардан қолмадим.

– Бирор кишидан сўрадингми? – дея дадамнинг жаҳли чиқа бошлади.

– Йўқ, ҳеч ким йўқ экан, – қўрқибгина жавоб берди укам.

Дадам:

– Сизларни ҳалол пешона тери билан боқсам-у, уйга ҳаром нарса олиб келдингизми?! Ҳозирок қайтариб жойига қўйиб кел. Бундай номақбул ишни иккинчи қилманг. Битта чўпни ҳам эгасидан сўроқсиз олманг.

Опам иккимиз ҳам қўрқиб кетдик. Айниқса, отамизни хурсанд қиламан деб келган укамга раҳмим келди. У йиғлаганча маккажўхориларни олган ерига қўйиб келди. Чунки отам: “Эртага эгасидан сўрайман”, деган эди.

Шу воқеа барчамизга сабоқ бўлди. Фарзандли бўлгач, биз ҳам болаларимизни дадамдек тарбиялашга ҳаракат қилдик. Чунки ҳадиси шарифда Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Киши учун ўз боласига одоб бермоғи унинг бир соғ садақа қилганидан яхшидир”**, яна бирида: **“Ота-она ўз боласига гўзал одобдан афзал нарса бера олмайди”**, дейилган (Имом Термизий ривояти).

Марғуба СИДДИҚОВА,
Наманган вилояти “Қўрғонча” маҳалласи
отинойиси

Кейинги йилларда аҳоли ўртасида инсон руҳиятига қизиқиш кучайди. Шу боис бу соҳага оид кўплаб ўқув марказлари, психология курслари ишлай бошлади, китоблар чоп этилмоқда. Уларнинг аксари инсоннинг ўзига бўлган ишончини оширишга, очилмаган қирраларини кашф этишга, кўпроқ мотивация беришга қаратилган.

Энг яхши рағбат

“Мотивация” сўзи “руҳлантирмоқ”, “илҳомлантирмоқ” деган маъноларни англатади. Кейинги пайтда бу тушунча тез оммалашиб, омад, муваффақият, орзуга етишиш каби сўзлар билан ёнма-ён қўлланмоқда.

Албатта, бу каби марказларнинг кишиларга манфаати бордир, аммо мўмин кишига доимий равишда куч ва илҳом берадиган кўплаб манбалар бор. Биринчи навбатда, Аллоҳ уни неча миллионлаб инсонлар орасидан танлаб, мусулмон қилиб яратгани бўлса, динини Ислоҳ, Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламга уммат қилгани ҳам улуғ даражотдир. Қуръони карим эса энг катта маънавий қувват манбаимиздир.

Киши эрта саҳарда туриб, Аллоҳга истиффор айтса, Яратганга хушу билан ибодат қилса, бу ҳам унга ўзига хос руҳий қувват бўлади.

Зеро, ҳар бир мўминнинг энг катта “мотиватор”и – йўл кўрсатувчиси Қуръони каримдир. Аксаримиз гўзал қироатларни тинглаймиз, тиловат қиламиз, фаҳмимиз етганича англаришамиз ҳам. Бироқ ҳаётимизда уни тўла-тўқис акс эттиролганимиз йўқ. Унинг маънавий қувватини ҳис қилмаяпмиз.

Бугун турмушимиз асосини пул ва бойликда деб тушунамиз. Ҳаётимизнинг мазмуни ҳам шу. Кўп пул топсак, демак, ҳаммаси зўр, муаммо йўқ. Бунинг учун ҳар қандай кўчага бош суқиб, ким нима деса, шуни қиламиз. Аммо бадавлат инсонларга назар солсак, бойлик саодат калити эмаслигини кўрамиз. Уларнинг ҳаёти тўқисдир, аммо инсон учун бу дунёда доим бир кам бўлиб келган. Қачонки Қуръонни англаб, унинг ҳукмлари ҳаётимизда акс этсаги-

на, икки дунёда ҳам бахтли бўлишимиз мумкин.

Қуръони каримнинг Анкабут сурасида: **“Ризқни Аллоҳнинг ҳузуридан истанглар. Унга ибодат ва шукр қилинглар”** (17-оят), дея марҳамат қилинган. Яъни ризқни ибодат орқали масжиддан, Қуръондан, зикрдан истанглар, дейилмоқда. Буни ишламай фақат ибодат қилиш керак деб тушунмаслик лозим. Балки ибодатни ихлос билан адо этиб, ризқ келиши учун сабабини ҳам қилинг, сўнгра Аллоҳдан сабр билан кутиш уқтирилмоқда.

Афсуски, сабр, матонат бугун айрим ёшларимиз учун оғриқли нуқта. Чунки кўплари тезда бойиб кетиш умидида ҳар ишга қўл уряпти. Ўзи олий маълумотли, лекин диплом чанг босиб ётибди. Элга, жамиятга манфаат келтирадиган касбдан воз кечиб, мол-дунё ортидан қувиб юрибди. Сабр қилиб танлаган касбида ризқ изласа, вақти келиб Аллоҳ унга баракот ато этишини ўйлаб ҳам кўрмайди. Бунга сабри ҳам етаётгани йўқ. Ёки тадбиркорлик, ишлаб чиқариш каби бирор даромадли иш билан машғул бўлиб, муаммога дуч келса, ярим йўлда ташлаб кетаётганлар ҳам кўп.

Қуръони каримдаги: **“Аллоҳ бандаларидан Ўзи хоҳлаган кишиларнинг ризқини кенг қилур ва (Ўзи хоҳлаган кишиларнинг ризқини) танг қилур”** (Анкабут сураси 62-оят) оятини ёдга олайлик. Беш қўл баробар бўлмаганидек, инсонларнинг яшаш тарзи ҳам турлича – кимдир ўзига тўқ, кимдир ночор. Бу ҳам Аллоҳнинг уларга берган синови. Бой мол-давлати билан, камбағал етишмовчилик билан синалади. Шуниси аниқки, бойликнинг сўрови қиёматда

катта бўлади. Ҳатто ривоятларда Сулаймон алайҳиссалом унга берилган улкан бойликларнинг ҳисобини бериш учун бошқа пайғамбарлардан эллик йил кейин жаннатга кириши айтилади. Энди пайғамбарлар шунча ҳисоб берса, оддий бандаларнинг ҳисобини тасаввур қилаверинг.

Қолаверса, Аллоҳнинг берган ризқига қаноат қилган, сабрда бўлган кишилар ҳақида Қуръони каримда: “... **Албатта, сабр қилувчиларга мукофотлари беҳисоб берилур**” (*Зумар сураси, 10-оят*), дейилган. Ушбу мукофот бу дунёда бериладими, охира-ратдами, Аллоҳ билгучидир. Энг асосийси, сабр қилсак, бас, ютуққа эришаверамиз.

Қуръони каримда бундай мукофотлар ваъда қилинган оятлар кўплаб келади: “**Иймон келтирган ва солиҳ амалларни қилган зотларнинг гуноҳларини, албатта, ўчирурмиз ва уларни қилиб ўтган чиройли амаллари билан мукофотлагаймиз**” (*Анкабут сураси, 7-оят*). Фусиллат сураси 8-оятида эса: “**Албатта, иймон келтирган ва эзгу ишларни қилган зотлар учун (охиратда) битмас-туганмас мукофот бордир**”.

Шу каби оятларни ўқиганда киши хурсанд бўлмай, илҳомланмай, бу мукофотлардан умидланмай бўладими? Аллоҳнинг мукофотига эришиш энг улуғ саодат, энг катта мотивациядир. Бир сўз билан айтганда, Қуръон билан, намозу зикр билан илҳомланишни, улардан ўзимиз учун керакли маънавий қувват олишни ўрганмоғимиз зарур. Зеро, ҳаётимизни уларга боғлаш, тўғри яшашимизни, сабрли бўлишимизни, энг асосийси, доимий, кучли мотивация олишимизни таъминлайди.

Баҳодир МУҲАММАД,
Тошкент шаҳар
“Кулол қўрғон” жоме масжиди
имом ноиби

Ким кучли: инсонми ё асалари?

Асалари билан инсон боласи ўртасидаги фарқ ҳақида ҳеч ўйлаб кўрганмисиз?

Йигирма кунлик асаларини гулдан-гулга қўниб, асал йиғаетганини кўп кўрганмиз. Инсон фарзанди эса фақатгина икки ёшида оёққа туради, гапиришни ўргана бошлайди. 6–7 ёшида мактабга боради. Ўқишни, ёзишни ўрганади. Лицей, университетни тугатгунига қадар кўп ўқийди, ўрганади, интилади, изланади. Чунки яшаш учун ҳаётни, инсонларни ўрганишга муҳтож. Фойда, зарарни билишга мажбур.

Бироқ асалари боласи-чи?

Асал йиғишни ўрганиши учун унинг на ўқишга, на устоз кўришга эҳтиёжи бор. У дунё ҳаётига мукамал ҳолда юборилади. Инидан чиқар-чиқмас, нектар йиғишни бошлайди. Биз эса, йигирма кун ёки йигирма йил эмас, умр бўйи ўрганишга муҳтожмиз. Шунинг учун бешикдан қабргача илм олишга, ўрганишга буюрилганмиз.

Лекин Буюк Раббимизнинг қудратига боқингки, У Зот бизга митти ҳашарот – асаларидан тортиб, туягача – ҳамма нарсани бўйсундириб қўйган. «**У сизлар учун кеча ва кундузни, Қуёш ва Ойни бўйсундириб қўйди**» (*Наҳл сураси, 12-оят*).

Биздан талаб қилинадигани Аллоҳ таолони таниб, У Зотга том маънода иймон-ихлос билан тоат-ибодат қилишдир.

Т. НИЗОМ тайёрлади.

Ассалому алайкум ва
раҳматуллоҳи ва
баракотуҳ.

СЎРАГАН

ЭДИНГИЗ

САВОЛ: *Иссиқ ҳавода кўп юриш на-
тижасида айрим одамлар-
да икки оёғи ораси қизариб, ачишади.
Эҳромдаги киши шундай ҳолатда вазе-
лин каби нарсалар суртса бўладими?*

ЖАВОБ: Эҳромдаги киши шундай ҳолатга тушиб қолганда ёки товони ёрилганда хушбўй бўлмаган малҳамлардан фойдаланиши мумкин. Бунда ҳеч қандай жарима лозим бўлмайди. Агар хушбўй малҳам ёки вазелинidan фойдаланса, бунда садақа қилиши лозим бўлади. Агар кўп марта суртса, жонлиқ сўйиш вожиб бўлади. Шунинг учун хушбўй бўлмаган малҳамлардан фойдаланиши мақсадга мувофиқдир.

Бу ҳақда фуқаҳоларимиз бундай дейдилар: “Эҳромдаги киши жароҳат, оёқ ёриқларини зайтун ёғи билан ёғласа, зиммасига ҳеч нарса вожиб бўлмайди. Чунки у хушбўйлик эмас, балки хушбўйлик олинадиган нарсадир” (“Ҳидоя”).

Аллома Камол Ибн Ҳумом раҳимахуллоҳ айтади: “Эҳромдаги инсон ёғ ёки сиркани еса, жароҳати ёки товонидаги ёриқларига суртса ё қулоғига томизса, унга ҳеч қандай жарима лозим бўлмайди” (“Фатҳул Қадир”).

Мулла Али Қори раҳимахуллоҳ айтади: “Агар хушбўй нарса билан ёки хушбўйлик голиб бўлган нарса билан даволанса ва улар оловда пиширилган бўлмаса, сўнг уни жароҳатига ёпиштира ва жароҳат бир

тўлиқ аъзони ташкил қилмаган бўлса ҳам, садақа лозим бўлади”.

САВОЛ: *Ҳаж ёки умрада таҳоратсиз саъй қилса нима бўлади?*

ЖАВОБ: Ҳаж ва умрада ҳар доим таҳоратли юриш мустаҳабдир. Айниқса, Маккаи мукаррама ва Мадинаи мунаввара каби муборак масканларда бу ибодатга яна ҳам эътиборли бўлиш лозим.

Хоҳ ҳажнинг, хоҳ умранинг саъйи бўлсин, унда таҳоратли бўлиш, яъни жунублик, ҳайз ва кичик таҳоратсизликдан пок бўлиш вожиб эмас, балки суннатдир. Чунки саъй амали Масжидул Ҳаром ташқарисида бажарилади. Қоидага кўра, Масжидул Ҳаромдан ташқарида бажариладиган ҳаж ва умра амаллари учун таҳорат шарт қилинмаган.

Саъй қилаётган кишининг таҳорати бузилса, унинг зиммасига бирор каффурат вожиб бўлмайди. Аммо таҳоратсиз саъй қилиш макруҳ бўлади. “Фатавои ҳиндия”да бундай дейилган: “Саъй асносида таҳоратли бўлиш саъйнинг суннатларидан бўлиб, касддан таҳоратсиз саъй қилиш макруҳдир. Ким таҳоратли ҳолида саъй қила туриб, саъй асносида таҳорати бузилса ва шу ҳолида саъйни охирига етказиб қўйса, саъйи дуруст бўлади (яъни қайтадан саъй қилиши шарт бўлмайди).

* * *

САВОЛ: *Ҳаж арконларини адо этиб, Маккада бўлиб турибмиз. Бу ердан кетишимизга ҳали бир неча кун бор. Шунга видолашув тавофини адо этганимиз йўқ. Гуруҳимиздаги ҳожилардан бири: “Видолашув тавофини Зулҳижжа ойида қилиб олишимиз лозим”, деди. Ҳақиқатда шундайми?*

ЖАВОБ: Видолашув тавофи ҳажнинг вожибларидан бири бўлиб, уни айнан Зулҳижжа ойида қилиш шарт қилинмаган. Балки ифоза тавофини адо этгандан кейин адо этиш мумкин. Имкон қадар ҳожи Маккаи мукаррамадан чиқиб кетиш олдидан адо этгани мустаҳаб саналади.

Видолашув тавофининг охирги вақти белгиланмаган бўлиб, ҳожи Маккаи мукаррамада йиллар давомида яшаб қолгандан кейин у ердан чиқиб кетиш олдидан адо этса ҳам, адо бўлаверади. Бу ҳақда фикхий китобларимизда бундай дейилган: “Ҳожи модомики Маккада истиқомат қилиб турар экан, видолашув тавофининг охирги вақти йўқдир. Агар уни бир йилдан кейин бажарса ҳам, адо бўлаверади, қазо бўлмайди” (“*Фуниятун носик*” китоби, 305-бет).

Демак, ҳожиларимиз видолашув тавофини Маккадалик пайтларида Зулҳижжа ойидан кейин ҳам адо этишлари мумкин.

САВОЛ: *Ҳаж сафари одоблари, мийқот, саъй ҳақида маълумот берсангиз...*

ЖАВОБ: Ҳажга отланган одам, аввало, қарзларини адо этиши керак. Ҳажга бориш хусусида ақлли, доно кишилардан маслаҳат олсин. Истихора қилса, яна ҳам яхши. Сўнгра тавба-тазарру билан ниятни холис қилсин. Бировнинг омонати бўлса, эгасига топширсин. Рози-ризолик сўрасин. Намоз ва рўзаларининг қазоси бўлса, адо этсин. Хато ва камчиликлари учун надомат чекиб, қайта такрорламасликка азму қарор қилсин. Фахрланиш, риёкорлик, мақтаннишдан сақлансин (“*Оламгирия*”, “*Фатҳул Қадир*”, “*Қозихон*”).

Ҳажда модомики эҳромда экан, беҳуда, фахш сўзлардан, фиску фужур ишлардан, жанжалу низолардан, ов қилишдан, хушбўй нарсалар сепиш, тирноқ олиш, юзини ёпиш, бош кийим кийиш, бошни шампун билан ювиш, соч олдириш ёки қисқартириш, тикилган кийим, салла кийиш, пойабзал кийиб юриш кабилардан сақланиш вожибдир. Чўмилиш, салқин жойда дам олиш, белига ҳамён боғлаш каби ишлар жоиз (“*Мухтасарул Виқоя*”).

* * *

Мийқотлардан фақат эҳром боғлаб ўтилади. Мийқотга яқинлашмасдан олдин эҳромга кириш жоиз. Фақат тақиқланган ишларни қилмаслик шарт бўлади. Агар бу қўлидан келмайдиган бўлса, Мийқотга яқинлашганда эҳромга киргани авло (“*Оламгирия*”, “*Жавҳара*”).

* * *

Мийқотдан узоқроқ бошқа жойдан ўтишга тўғри келиб қолса, унинг тўғрисида келган жойдан бошлаб эҳромга кириш жоиздир. Денгиз орқали Маккага боровчи ҳожилар ҳам Мийқот баробарига келганларида эҳромга киришлари лозим. Агар икки Мийқот оралиғидан ўтишга тўғри келса, Маккадан узоқроғи баробарига келганда эҳромга киргани авлодир (“*Оламгирия*”, “*Муҳит*”, “*ас-Сирож*”).

* * *

Сафо билан Марва ўртасида саъй қилиш тавофдан кейин ижро этилади. Агар олдин саъй қилган бўлса, тавофдан кейин такрорлайди (“*Оламгирия*”, “*Муҳит*”, “*Захира*”).

* * *

Каъбани тавоф қилиб турганида ёки Сафо билан Марва ўртасида юриб саъй қилаётганида намозга иқомат (такбир) айтилиб қолса, дарҳол тавоф ва саъйни тўхтатиб, намоз ўқишга киришади.

Жаноза ўқиш учун ҳам саъйни тўхтатади. Жанозадан кейин қолган саъйни давом эттиради (“*Оламгирия*”, “*Фатҳул Қадир*”).

Ўзбекистон мусулмонлари идораси
Фатво маркази (78) 150-33-44.

Муҳаммад ибн Омир ибн Шарафиддин ШИБРАВЙЙ

Эл кўзини ўйғаю ўз кўзини ҳам...

Камтарлик шарафнинг тузоғи (жалб этувчиси)дир.

Изоҳ: Арабий матнда келган “тавозуъ” ва “шараф” калималари луғавий жиҳатдан бир-бирига зид маъноли сўзлардир. Тавозуъ – ўзни паст тутиш; шараф – кўтарилиш, юксалиш. Инсон юксакларга кўтарилиши учун ўзини паст тутиши лозимлиги уқтириляпти. Бу – Аллоҳ таолонинг қонунияти. Нарса-ҳодисалар ўртасида ўзаро зидликлар яратилди. Ожиз ақлимиз мантиғидан келиб чиқсак, сув келса, олов ўчади, оғир тупроқни енгил ҳаво совуриб йўқ қилади. Лекин ҳар ишга Қодир Зот бир-бирини инкор қилувчи зидликларни битта нарсада жамлайди, зид нарсалар бир-бирини тақозо қилувчига айланади. Сўфи Оллоёр айтганидек: “Аллоҳнинг қудратини кўринг, табиатан бир-бирига зид ўт билан сувни битта ҳодисада жамлаб қўйибди: ичи сувга тўла булутлардан чақмоқлар чақнайди. Шамчироқнинг ёруғлиги, нури одатда ёнаётган ёғдан таралади. Аллоҳнинг қудратига қарангки, кўз қорачиғидаги бир қатра сувдан нур таралади ва бу икки зид нарсанинг бир ерда жамлиги атрофни шам каби ёритади”.

Демак, камтарлик юксалишга сабаб бўлса, унинг зидди бўлган такаббурлик – ўзни катта тутиш инсонни кичрайтиради, хор қилади.

Ҳасад темирнинг зангига ўхшайди, то уни еб тугатмагунча кетмайди.

Изоҳ: Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан Пайғамбар алайҳиссаломнинг бундай деганлари ривоят қилинади: **“Олов ўтинни еб тугатгани каби ҳасад савоб амалларни еб битиради”.**

Алишер Навоий ўзининг рубоийларидан бирида киши нодон бўлсаю бу дарднинг устига яна ҳасад дарди ҳам қўшилса, дард эгасига ҳам, атрофдагиларга ҳам ўнганмас зарар етиши бундай назмга солинган:

*Жоҳилки, ҳасад бўлғай анинг жаҳлига зам,
Нур эл кўзидин англаса, ўз кўзида кам.
Кўзларни олишмоққа чекиб тийғи ситам,
Эл кўзини ҳам ўйғаю ўз кўзини ҳам.*

Кунлар умрларнинг саҳифаларидир.

Изоҳ: “Унвонул баён” китобида дунёнинг бебақолиги, шунинг учун инсон ўзини унда абадий қоладигандек тутмаслиги, инсон учун бу дунёда жуда қисқа вақт берилгани, шунинг учун кўпроқ солиҳ амаллар қилишга улғуриб қолиш, доимо бақо учун захира тўплаш ғамида бўлиш мавзуси ҳар бир фаслда турли кўринишларда такрор эслатилади. Мазкур ўринда ҳам ўтаётган ҳар бир кун умрдан йиртилган бир вараққа ўхшатиляпти. Ҳар саҳифа йиртилгани сайин умримиз бир кунга қисқариб бораверади.

Ким замон билан ҳамроҳ бўлса, унинг ажойиботларини кўради.

Изоҳ: Замонга ҳамроҳ бўлган инсон замоннинг ажиб ишларига гувоҳ бўлади. “Замонга ҳамроҳ бўлиш”, “замон билан дўстлашиш”, “замонга йўлдош бўлиш”, “замон билан ҳамқадам бўлиш”, “замон билан ҳамнафас бўлиш” каби ибораларнинг барчаси умумий маънода “яшаш” деган мазмунни англатсада, бу ибораларнинг ҳар бири хос маъно ҳам ташийди.

“Сен менга тегма, мен сенга тегмайман” қабилида иш тутадиган боқибегам кишининг тасаввурида: “яшаётган одам ҳар куни ҳаётнинг қизиқ ўйинларига гувоҳ бўлади, то тирик экан, у кўз олдидан ўтаётган турли манзараларни шунчаки томошабин сифатида кузатишга мажбур”. Лекин кимдир бу “ўйин”ларга томошабин эмас, иштирокчи бўлишга рағбатлироқ. У замон билан бирга нафас олиб, у билан дўстлашишга тутинади, қадам-бақадам унга эргашиб чарчамайди. У замон билан дўстлашиб, замоннинг шундай ажиб ишларига гувоҳ бўладик, агар бу ишларни дунёни сув босса, тўпиғига чиқмайдиган ҳалиги боқибегамга бир-бир айтиб берса, у ҳайратдан ёқасини йиртган бўларди. Ҳайрат кутилган ишнинг ортиқроқ даражада ёки умуман кутилмаган ишлар содир бўлганида юзага чиқади.

Араб тилидан **Рашид ЗОҲИД** таржимаси.

Эр ва хотиннинг мерос олиши

Эр (завж)нинг мерос олишдаги ҳолатлари

Фарз эгалари бўлган эркак меросхўрларнинг сўнгиси эр бўлиб, у икки ҳолатда мерос олади:

1) мархумнинг фарзанди ёки ўғлининг фарзанди бўлмаса, эр улушнинг $\frac{1}{2}$ яримини олади.

2) мархумнинг фарзанди ёки ўғлининг фарзанди (қуйроқ бўлса ҳам) каби бир вориси бўлса, эр тариканинг чораги, яъни тўртдан бирини $\frac{1}{4}$ олади.

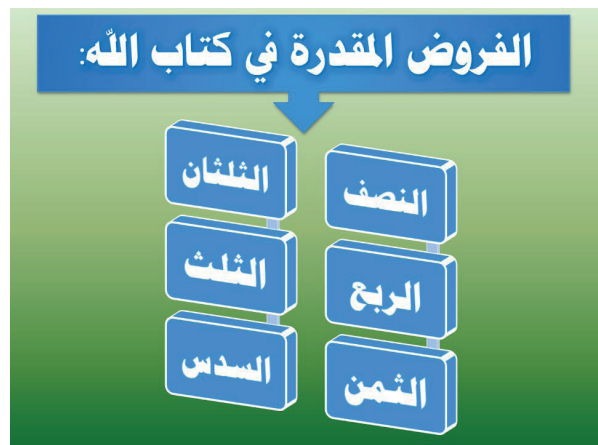
Ушбу ҳар икки ҳолатнинг далили Қуръони каримда келган: **“Сизларга хотинларингиз қолдирган (мерос)дан – агар уларнинг фарзанди бўлмаса – ярми (тегур). Агар уларнинг фарзандлари бўлса, сизларга улар қолдирган (мерослари)дан тўртдан бир (ҳисса) тегур. (Бу тақсимот) улар (мархумалар)нинг васияти ёки қарзи (адоси)дан кейин (ижро этилур)”** (Нисо сураси, 11-оят).

Эрнинг $\frac{1}{2}$ ярим (нисф) олишига мисол

1	1	2
$\frac{1}{2}$	қолгани	
эр	ота	махраж

Эрнинг $\frac{1}{4}$ (рубъ) олишига мисол

3	2	7	12
$\frac{1}{4}$	$\frac{1}{6}$	қолгани	
эр	ота	ўғил	махраж

Хотин (завжа)нинг мерос олишдаги ҳолатлари

Аёллардан фарз эгалари 8 нафардир. Биринчилари мархумнинг хотини бўлиб, у икки ҳолатда мерос олади:

1) мархумнинг фарзанди ёки ўғлининг фарзанди бўлмаса, хотин тариканинг чораги, яъни тўртдан бирини $\frac{1}{4}$ олади.

2) мархумнинг фарзанди ёки ўғлининг фарзанди (қуйроқ бўлса ҳам) каби бир вориси бўлса, хотиннинг тарикадаги ҳақи $\frac{1}{8}$, яъни (сумн)дир.

Ҳар икки ҳолат далили Қуръони каримда келган: **“У (хотин)ларга сизлар қолдирган (мерос)дан – агар фарзандларингиз бўлмаса – тўртдан бир (ҳисса) тегур. Агар фарзандингиз бўлса, уларга сиз қолдирган (мерос)нинг саккиздан бири тегур. (Бу тақсимот) сизлар қилган васият ёки қарз (адоси)дан кейин (ижро этилур)”** (Нисо сураси, 11-оят).

Хотиннинг $\frac{1}{4}$ улуш олишига мисол

1	3	4
$\frac{1}{4}$	қолгани	
хотин	бобо	махраж

Хотиннинг $\frac{1}{8}$ улуш олишига мисол

3	4	17	24
$\frac{1}{8}$	$\frac{1}{6}$	қолгани	
хотин	ота	ўғил	махраж

Саиджамол МАСАЙИТОВ,
Фатво маркази бош мутахассиси,
Исломунослик фанлари бўйича
фалсафа доктори (Phd).

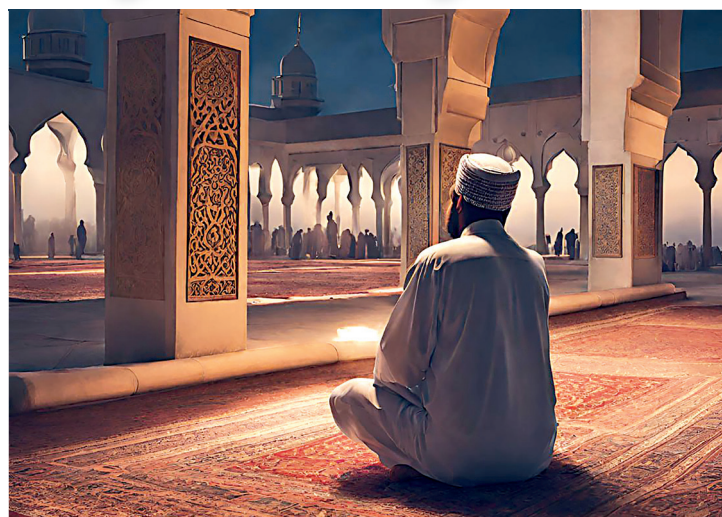
Мусулмон жиноятчи бўлмайди

Бугун айрим кимсалар моддий манфаат илинжида ўғрилик, тамагирлик, босқинчилик, одам савдоси, фирибгарлик каби жиноятларни содир этмоқда. Булар орасида ақл ҳушини таниганлари ҳам, ғўр ёшлар ҳам бор. Охирги йилларда жиноятчилик ҳолатлари тўрт баробар ошган. Бунда ёшларнинг салмоғи 61 фоизни ташкил қилмоқда. Бу рақамлар ҳар қандай кишини ҳушёрликка чорлайди.

Афсуски, кейинги пайтларда энг кўп кузатилаётган жиноятлардан бири пластик картадан пул ўғирлашдир. Бу жиноятни содир этаётганлар жабрланувчининг кимлигига ҳам, аҳволига ҳам қарамай, уни қақшатмоқда. Ҳатто муҳтож, оғир беморлар учун йиғилган хайрия пулларини-да ўмармоқда. Наҳот инсон шу даражада тубанликка борса дея ҳайрон қоласан киши. Бундай ўғриликни ўзгалар қилса, бирор нима дейишинг қийин. Аммо банк ходими ёки бирор яқининг қилса, додингни кимга айтишни ҳам билмай қоларкансан.

Яқинда Бўстонлик туманида истиқомат қилувчи шахс ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ташкилотларга банк картасидан пул ўғирлангани бўйича шикоят қилган. Суриштирувларга кўра, бу жиноятни жабрланувчининг банкда ишлайдиган жияни қилгани маълум бўлди. Шу кунларда бир банк ходими фуқароларнинг пластик карталаридаги SMS хабар ва пул ўтказиш хизматини ўзининг телефон рақамига улаб, кўп миқдордаги маблағни ўзлаштириб юборади. Унинг қилмиши фош бўлиб, касбидан ҳам, ҳалол ризқидан ҳам маҳрум бўлди.

Пул илинжида ўзгаларни заҳарлашдан тоймайдиганлар ҳам борлиги аламдир. Бу ишни бир неча фарзанднинг ота-онаси қилганига нима дейиш мум-

кин. Яқинда ички ишлар ходимлари эрхотин тил бириктириб гиёҳванд моддалар савдоси билан шуғулланганини аниқладилар. Энди улар бу қилмиши учун панжара ортида жавоб бермоқдалар. Наҳотки кўплаб ёшларнинг умрига ҳазон бўлаётган бу оғуфурушлар ўз фарзандлари ҳам шу ишга қўл уришдан қўрқмасалар.

Мўмай даромад илинжида ўзгаларни алдаб, қўрқитиб манфаат олмоқчи бўлаётганлар ҳам орамизда топилади. Яқинда пойтахтимизда истиқомат қилувчи кимсалар бир тадбиркорга дўқ-пўписа қилиб, ундан 340 000 АҚШ доллари миқдорида пул талаб қилади. Агар бу пулни бермаса, оила аъзоларини ўлдиришини айтади. Уларнинг бу нияти амалга ошмай қўлга тушди.

Жиноятчиларни бундай ишларга нима етакламоқда, деган савол кишини мулоҳазага чорлайди.

Албатта, бунинг бош сабаби моддий манфаат, осон бойишдир. Аммо ҳалол йўл билан пул топиш, бу борада сабрматонатли бўлиш учун учун киши

тўғри тарбия олмоғи керак. Дину динёнатдан, одоб-ахлоқдан хабардор бўлмоғи лозим.

Динимиз ҳар қандай зўравонликдан, ҳаром луқмадан йироқ бўлишга чақириб, ҳалол касб қилишга буюради. Зеро, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам: **“Мусулмон – мусулмондан унинг қўли ва тилидан саломатда бўлган одамдир”**, деганлар (Имом Бухорий ривояти).

Яна бир ҳадисда: **«Парвардигор азза ва жалла айтади: “Эй бандаларим, Мен Ўзимга зулмни ҳаром қилдим ва уни сизларнинг орангизда ҳам ҳаром қилдим. Бас, бир-бирингизга зулм қилманглар”»** (Имом Муслим ривояти) дейилган.

Мўмин киши ўзгаларнинг танига, молига ва аҳлига зулм қилмайди. Доим хушмуомалада, яхшилик пайида бўлади. Энг асосийси, ҳаром луқма билан оиласини боқмайди. Қачондир ҳаром луқма еган фарзандлар албатта унинг бадалини тўлайдилар. Шунинг учун ҳам халқимизда “Бировнинг ҳақи тешиб чиқади” деган гап бор.

Қуръони каримда: **“Эй иймон келтирганлар! Мол-мулкларингизни ўртада ноҳақ (йўллар) билан емангиз!..”** дея марҳамат қилинади (Нисо сураси, 29-оят). Демак, ҳар қандай мўмин ўзгалар ҳақидан қўрқиши, доим ҳалол ризқ талабида бўлиши зарур. Илло, бунинг акси бўлса, икки дунёда ҳам қаттиқ сўроқ борлигини унутмаса бўлгани.

Қахрамон Қўлдошев,
Тошкент шаҳар “Хўжа Аҳрор
Валий” жоме масжиди
имом ноиби

Жағ-жағнинг фойдалари

Жағ-жағ дамламаси қон босимини тушириш, сийдик йўли касалликлари ва ич кетишида фойда беради. Жигарни тозалашда ушбу гиёҳ қўшилган сомса ва чучварани тановул қилиш яхши натижа беради.

Сут инсултга даво

Ҳар куни сут ичиш юрак-қон томир тизимини мустаҳкамлайди ва юрак хуружи ҳамда инсулт хавфини 37 фоизга камайтиради. Тадқиқотлар натижаларини таҳлил қилган Буюк Британия олимлари шундай хулосага келишди.

Ибн Сино услуби

Ибн Сино исмалоқни камқонликни даволашда ишлатган: 1 ош қошиқ исмалоқ ўти ёки барги кунуни 200 грамм сувда 10 дақиқа қайнатиб, тиндириб қўйилади. Докадан сузиб, кунига уч маҳал ичилади.

Ҳайдовчилар учун жуда зарур

Ҳайдовчилар А витаминини ичиб юришлари тавсия этилади. Сабаби, автоулов ҳайдовчилари кўриш учун кўп энергия сарфлайдилар. Бу А витаминини талаб қилади. Унинг етишмаслиги оқибатида эса асабийлик, кўз хиралашуви ва бошқа касалликлар келиб чиқади. Гўшт, жигар, тухум, сабзи, қовоқ ва сутли маҳсулотлар А витаминига бойдир.

Мияни “тозалаш”

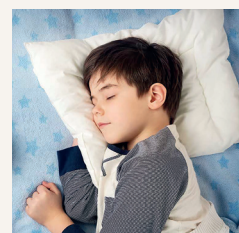
Бир стакан ёнғоққа бир ош қошиқ асал ва бир ҳовуч майиз қўшинг. Ҳаммасини майдалагичдан ўтказинг. Бир кунда 3 маҳал, овқатдан ярим соат олдин бир ош қошиқдан истеъмол қилинг. Бу мия қон айланиш тизимини яхшилайдди, ақлий қобилиятни оширади.

Наъматак қайнатмаси

Беш дона наъматак мевасини олиб, яхшилаб майдаланг ва бир стакан қайноқ сув қуйинг. Сўнгра 5 дақиқа давомиде қайнатинг ва таҳминан 4 соатга тиндириг. Сўнгра суюқликни сиқиб олинг ва овқатдан 30 дақиқа олдин кунига 4 марта ичинг. Бу қондаги қанд миқдорини камайтиради, инсулин ишлаб чиқаришни яхшилайдди.

Уйқу хотирага таъсир кўрсатади

Уйқу тартибига амал қилиш хотирани мустаҳкамлайди. Кечаси аниқ вақтда ухланг. Чарчоқни камайтириш учун ишларингизни режалаштиринг ёки куннинг бошида саёҳат қилинг.

Эҳсоннинг ўта зикна бир амакиси бор эди. Уни ҳеч ким ёқтирмасди. Бу одам пулини олтинга айлантириб, боғининг бир бурчагига кўмиб қўярди. У ҳар куни олтинларини олиб, санаб, яна жойига кўмарди. Бир гал у боққа кириб олтинларини кўмган жойидан топа олмади. Бутун боғни остин-устун қилди. Топа олмагач, ақлдан озганча тўшакка михланиб қолди.

Вазиятни билган Эҳсон амакисига бундай деди: “Амаки, беҳудага қайғурманг. У олтинлар барибир сизники эмас эди. Агар сизники бўлганида уни кўмиб қўймасдан фойдаланган бўлардингиз. Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам Аллоҳ таолодан бахилликдан йироқ қилишини сўраганлар ва бахил инсонлар ҳақида бундай деганлар:

“البخيل بعيد من الله و بعيد من الجنة و بعيد من الناس”

«Бахил киши Аллоҳдан, жаннатдан ва одамлардан узоқдир» (Имом Термизий ривояти).

ОЁҚ, ҚИЙИМ

Кишнинг совуқ кунларидан бири эди. Саиднинг бутун танаси музлаган. Чунки унинг эски, йиртилган этигидан сув ўтарди. Шу онда у биринчи маротаба оиласининг бечораҳол эканидан афсусланди. “Қанийди кўйлак, пальто ва этик сотиб олишга пулимиз бўлса”, деди хаёлга чўмиб. Бу вақтда у йўл юзидаги масжид олдида келиб қолган ва

пешин намозига азон айтилгани боис дарҳол масжидга шошилди.

У сумкасини ўриндиқда қолдириб, таҳоратхонага кирди. У ерда ўтириб пой-абзалларини ечди ва пайпоқлари ҳўл бўлиб кетганини кўриб ғазаб билан уларни улоқтирди. Шунда ногаҳон бир оёғидан айрилган кишига кўзи тушди. Саид яхши пойабзали йўқлиги учун жаҳл қилганидан уялиб қолди. Чунки эҳтимол ёнидаги инсоннинг жуда кўп оёқ кийим сотиб олишга пули бордир, аммо у оёқ сотиб ололмади.

Саид бу дунёда пулга сотиб олинмайдиган қимматбаҳо неъматлар бор эканини тушуниб етди. Шу куни пешин намозидан кейин у Аллоҳ таолога соғлом оёқлар бергани учун шукр қилиб дуога қўлларини очди. Зеро, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам бундай деганлар:

و كن قنعا تكن أشكر الناس

“Қаноатли бўл! Инсонларни энг шукр қилувчиси бўласан!” (Имом Ибн Можа ривояти).

РУЧКА

Жалол ручкасини йўқотиб қўйгани боис йўл четида йиғлаб ўтирарди. Шу пайт унинг олдидан башанг кийинган бир киши ўтиб қолди. Жалолдан йиғисининг сабабини билгач, чўнтагидан ўзининг ручкасини чиқариб: “Сен шуни йўқотиб қўйган эдингми?” – деб сўради. Жалол йиғи аралаш: “Йўқ, менинг ручкам бунчалик чиройли эмас эди”, – деб жавоб берди.

Жалолнинг тўғрисиўзлиги у кишига жуда ёқди ва: “Ундай бўлса, мен ҳалоллигинг учун мана шу ручкани сенга бераман”, – деди. Сўнг гапини давом эттирди: «Зеро, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва саллам ростгўйлик ҳақида:

إن الصدق يهدي إلى البر و إن البر يهدي إلى الجنة

“Ростгўйлик инсонни яхшиликка бошлайди. Яхшилик эса жаннатга етаклайди”, деганлар (Имом Бухорий ривояти).

«Кўкалдош» мадрасаси мударрисси
Охунжон АҲМЕДОВ тайёрлади.

Ҳаж машаққатлари

Ўтмишда ҳажга отланган зиёратчилар кўп қийинчиликларга дуч келишган. Ўрта Осиёдан Маккагача бўлган масофа хатарга тўла эди. Сафар учун йирик карвонлар ташкил этиш, зиёратчилар гуруҳини шакллантириш, уларни сафар ҳужжатлари билан таъминлаш осон бўлмаган. Яқин тарихимизнинг ҳажга доир сафарномаларини varaқласак, бу янада ойдинлашади.

Манбаларда келтирилишича, ўрта асрлардан кейинги даврларда қароқчилар ҳужуми зиёратчиларни қийнаб келган. Ўрта Осиёнинг шимолий йўлларида турли йўлтўсарлар вазиятни янада чигаллаштирган. А. Вамбери Атрек–Хива оралиғидаги йўлда турли карвондагиларнинг маҳаллий қабилалар билан яхши муносабатда бўлишларини ёки камида 2–3 мингдан зиёд йўловчиси бўлмаса, у ердан юриб бўлмаслигини ёзган.

Машаққат билан Жиддага етиб борган ҳожиларни йўлда бадавийлар “кутиб турган”. Уларга қарши халифалар, султонлар, шоҳлар чора-тадбирлар кўришган. Ҳатто Макка бошлиқлари зиёратчилар хавфсизлигини кафолатлайдиган махсус шартномалар тузишга мажбур бўлишган.

Бадавийлар шаҳар айланиб, карвон ҳақида батафсил маълумот тўплашар, сўнг йўлда пистирма қуриб, карвонга ҳужум қилишарди. Бундай вазиятда йўлбошчилар тарқаб кетар, зиёратчилар ўзларини ҳимоя қилишга мажбур бўлишарди.

Ҳаж сафарига боришда сув йўлларида ҳам фойдаланилган. Бироқ бу йўлда ҳам машаққатлар етарли эди. Кемага чиққан кўпчилик денгиз касаллигидан қаттиқ азият чекарди. Денгиз доим ҳам тинч бўлмаган, кўп ҳолларда кемалар ҳалокатга учраб, инсонлар сувга ғарқ бўлишган.

Ҳажнома ва сафарномалар таҳлили шуни кўрсатадики, ҳожилар сафари давомида бир, икки, ҳатто уч марта лаб карантинда бўлишган. Тиббий муҳофаза мақсадида ҳаммомда чўмилиб, кийимлари ҳамда бошқа юклари дезинфекция қилинган. Дезинфекциядан ўтилгани ҳақидаги белги паспортда қайд этилган, агар бундай белги

бўлмаса, ҳожи тиббий тадбирлардан бош тортган киши сифатида яшаш жойидаги қонун бўйича жавобгарликка тортилган.

XIX аср охири XX аср бошларида сафарга поезд билан ҳам борилган. Бу ҳам машаққат эди. Ҳамёнини йўқотиб қўйган йўловчилар ҳам талайгина бўлган.

Ҳаж мавсумида Маккада ижара нархи ошгани сабабли пулини йўқотганлар шаҳар кўчалари, ошхона, бозор каби ерларда тунашга мажбур бўлишган.

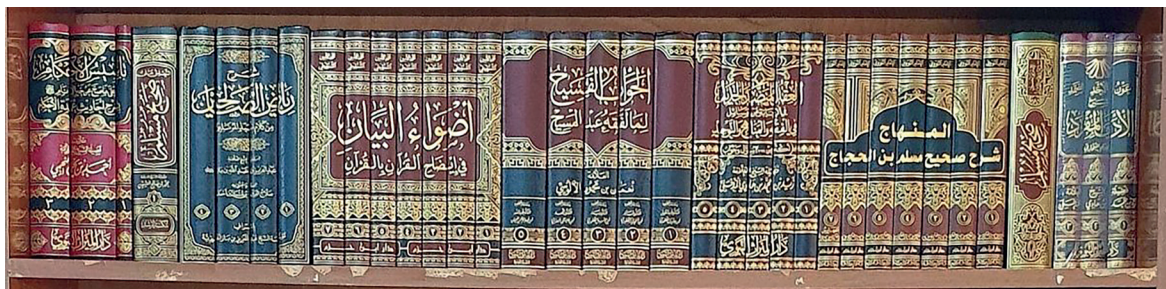
Манбаларда келтирилишича, қозоқ шоири Абайнинг отаси Қўнонбой ҳаж қилаётган вақтида (1874–1876) 13 кун туяда юриб, қийналган, Маккада ошқозон касалидан азият чеккан. Исҳоқхон тўра Ибрат (1862–1937) 1887 йилда онаси Ҳурибибини ҳажга олиб борган ва онаси Жиддада ўпка шамоллашидан вафот этган.

Ўрта Осиё амир ва хонлари айримларга сафарини қийинчиликсиз давом эттиришлари учун мактуб ёзиб беришган. Масалан, Мироншоҳ мунший, Мулла Зоҳид мунший, Муҳаммад Тоҳир мунший Бухоро амирининг мактубларини тўплашган. Ушбу қўлёзмада амирнинг Ҳинд волийси, Ироқ шоҳи ва ҳаж сафари давомида ўтиладиган шаҳарлар волийларига ҳожиларнинг йўл қўриқчилари, бандаргоҳлар, қоровуллар, божхоналардан саломат ўтишларини таъминлаш сўралган ўндан ортиқ мактуб мавжуд.

Шунингдек, Туркия Республикаси Президенти ҳузуридаги Усмонийлар давлати архиви фондларида сақланаётган ҳужжатларда ҳожиларнинг пулсиз қолиб, юртига қайта олмаётгани сабабли уларга маблағ беришни сўраб йўлланган мактублар сақланади.

Азиз журналхон, фикр қилинг! Ойлаб босилган масофага бир неча соатда етиб олиш, давлат томонидан қулай шароитлар яратиб берилиши (меҳмонхона, еб-ичиш, транспорт, таржимонлар, элликбошилар ва ҳ.к.) бизларга берилган улкан неъмат эмасми?! Бунинг қадрига етиб, шукрини қилишимиз лозим.

“Ҳаж: мозий ва бугун” рисоласи асосида тарих фанлари бўйича фалсафа доктори, (PhD) **Лобар АСРОРОВА** тайёрлади.

“Мухадрам”

Исломда ҳадис ровийларининг ишончилиги катта эътибор қаратилади. Ҳар бир асрда динни етказувчи ишончли ровийлар бўлган. Улар бу диндан ҳаддан ошганларнинг адашувларини, ботил эътиқоддагиларнинг залолатларини, жоҳилларнинг таъвилларини, беҳуда қарашларни, ёлғончиларнинг ёлғонларини узоқ қилишган.

Ҳадис олимлари ишончли ровийлар тўғрисида кўп китоблар ёзишган. Улар Аллоҳ таолонинг дини бизгача етиб келиши учун фидойилик кўрсатганлар. Шундай ровийлардан бир гуруҳи мухадрамлардир.

“Мухадрам” деб умрининг бир қисмини жоҳилиятда, бир қисмини Исломда яшаган кишига айтилади. У саҳобаларни кўрганми ёки йўқми – фарқи йўқ. Имом Жавҳарий айтади: “Мухадрам” деб ҳам жоҳилият, ҳам Исломда яшаган Лабид каби шоирларга ҳам айтилади”¹. “Қомус” китоби муаллифи айтади: “Мухадрам ярим умри жоҳилиятда, ярим умри Исломда ўтган ёки шу икки даврда яшаган киши ёхуд шоирдир”².

Мухаддислар истилоҳида эса, “мухадрам” – жоҳилият замонини кўрган, Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам ҳаётликларида яшаган тобеиндир. У Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламни кўрмагани учун саҳобий эмасдир.

Ибн Салоҳ айтади: “Тобеинлардан мухадрамлар жоҳилият замони ва Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам замонларида яшаганлардир. Улар мусулмон бўлишган, лекин саҳобий бўлмаганлар”³.

Ҳадис олимларининг яқдил фикрига кўра, мухадрамлар саҳобий эмасдирлар. Балки

улар катта тобеинлардан ҳисобланадилар. Уларнинг Набий соллаллоҳу алайҳи ва салламдан ривоятлари мурсал саналади.

Имом Муслим улардан йигирма нафарини санаган. Имом Ҳоким айтади: “Муслим билан Ҳажжож ўз дастхати ила ёзганларини ўқидимки, жоҳилият замонини кўрган, Набий соллаллоҳу алайҳи ва саллам билан учрашмаган, лекин у зотдан кейин саҳобалар билан бир замонда яшаган кишиларни зикр қилибди”⁴. Ҳофиз Абу Амр ибн Салоҳ мухадрамларга яна икки кишини қўшган⁵. Кейин Ҳофиз Ироқий “Ат-тақйид ва ийзоҳ” китобида яна йигирма кишини қўшган⁶.

Шу уч олимнинг қарашига кўра, уларнинг адади қирқ икки кишига етган. Булар тўғрисида Ибн Ажамий Ҳалабий алоҳида рисола ёзиб, уни “Тазкиратут толиб ал-муаллам биман юқолу иннаҳу мухадрам” деб номлаган. У ҳам мухадрамларга бир қанча кишиларни қўшган. Шунда уларнинг сони эркак ва аёллардан иборат бир юз қирқ кишига етган.

Мухадрамлардан Увайс ибн Омир Қараний, Аҳзоб ибн Усайд Абу Руҳм Самъий, Аҳмад ибн Қайс ибн Муовия, Асвад ибн Язид Нахаъий, Холид ибн Умайр Адавий Басрий, Рибъий ибн Ҳирош Кўфий, Руфайъ ибн Меҳрон, Шурайх ибн Ҳоний Ҳорисий раҳимаҳумуллоҳни мисол қилиб келтириш мумкин.

Жамшид ШОДИЕВ тайёрлади.

¹ Ас-сихоҳ, 5/1914.

² Ал-қомус ал-муҳит, 1103-б.

³ Мукаддимат Ибн Салоҳ, 512-б.

⁴ Маърифат улумил ҳадис, 207-б.

⁵ Мукаддимат Ибн Салоҳ, 514-б.

⁶ Ат-тақйид вал ийзоҳ, 282-б.

Кимларнинг дуоси ижобат?

Ёмғир қақраб ётган ерни яшилликка буркагани, сўлаёзган ниҳолни қайта жонлантиргани сингари яхши китоб, гўзал асар ҳам инсоннинг маънавий ташналигини қондиришда бебаҳо дурдонадир. Одамнинг қорни бир коса овқатга тўйиши мумкин, лекин мутолаадан “тўйган” инсон бўлмаса керак.

Зотан, Аллоҳ таоло Қуръони каримда Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва салламга фақат бир нарсанигина зиёдасини сўрашни таълим берган – **“Эй Раббим! Менга илмни зиёда эт!”** (Тоҳа сураси, 114-оят).

Яқиндагина нашрдан чиққан Ўзбекистон муслмонлари идораси “Қуръони карим ва тажвидни ўргатиш” бўлими мудири Шайх Алижон қори Файзуллоҳ Маҳдум ўғлининг **“Мустажоб дуолар. Мўътабар замонлар. Муборақ манзиллар”** китобини ўқиган ҳамда уққан киши юқоридагидек фикрга келиши тайин. Чунки китобнинг “Дуоси мустажоб зотлар” деб номланган I бобида кимларнинг дуоси ижобат бўлиши ояти карима ва ҳадиси шарифлар асосида баён қилинган.

Шуларни мутолаа қилган ўқувчи ҳам улуғларимиз йўлидан бориб, дуолар ижобат бўлиши учун қандай йўл тутиш кераклигини ўрганиб олади ва шунга интилади.

“Маккадаги дуо қабул бўладиган жой ва вақтлар”, “Мадинадаги дуо қабул бўладиган жойлар” ҳамда “Дуо ижобатига тўсиқ бўладиган сабаблар” деб номланган II, III ва IV бобларда Каъбатуллоҳнинг фазилатлари, Мақоми Иброҳим, Сафо ва Марва оралиғидаги саъй, Мино, Арафот, Муздалифа каби муқаддас масканлар, Масжиди Набавий устунлари жуда гўзал тарзда ифодаланганки, ўқувчи буларни ўқиб ўзини гўё ўша жойлардагидек ҳис қилади.

Китобда муҳтарам Юртбошимизнинг 2022 йилда Саудия Арабистонига ташрифи давомида умра ибодатини адо этгани, Каъбаи муаззаманинг ичига киргани, у ерда Ватанимиз истиқболи, халқимиз фаровонлигини Яратгандан сўраб дуо қилгани, Пайғамбаримиз соллаллоҳу алайҳи ва салламнинг Равзаи муборақлари зиёрати қаламга олинган.

Китобнинг V бобида тонг маҳали ва тунда ўқиладиган дуолар ҳам саҳиҳ ривоятлар асосида арабчалари, ўқилишлари ва маънолари келтирилган.

Т. НИЗОМ

РАСУЛУЛЛОҲ ДЕР...

Чаман дейсан, неки чаман
Оламлар Расулуллоҳ дер.
Ибтидодан то интиҳо,
Гирёнлар Расулуллоҳ дер.

Жоним садқа, ҳолим гирён,
Акс-садо қайтарар тоғлар.
Карвон ўтиб бораётган
Довонлар Расулуллоҳ дер.

Сизга раҳмат дили поклар,
Жону жонзот, лаку лаклар.
Ҳар неки сўз айтар тилу
Забонлар Расулуллоҳ, дер.

Билмай ўтган ўтаверар,
Келди нима, кетди нима?
Қиёматда машҳар куни
Тўзонлар Расулуллоҳ дер.

Охиратда бир саргардон,
Ҳеч кимни танимас ҳеч жон.
Боргунча қил кўприк томон
Сарсонлар Расулуллоҳ дер.

Тириксан, ҳарна Иброҳим,
Тадорик кўр, оғирдир йўл.
Қиёматда Машҳар куни
Уммонлар Расулуллоҳ дер.

Иброҳим ПАЙДО,
Касби тумани

ЖАННАТ МУНТАЗИР

Нафсингни жиловла, ўзинг қўлга ол,
Иблисга дил бериб, ўйинчоқ бўлма.
Ҳикмату ҳадисга ҳар дам қулоқ сол,
Бировлар устидан ҳеч қачон кулма.

Ўзингни эр билсанг, ўзгани шер бил.
Молю давлатингга ишонма ҳеч вақт.
Тезликда ўтгайсан сиротдан эй кул,
Аллоҳнинг амрига қилсанг итоат.

Ёлғону ғийбатдан гар бўлсанг йироқ,
Муҳтожни қўлласанг, этсанг саховат,
Қуръон ўқиб, гуноҳдан қилсанг фиरोқ,
Комил инсонларга мунтазир жаннат.

Қўчқор КҶЧИМОВ,
халқ таълими аълочиси

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи ва саллам:
**“Аллоҳ таоло ўз ишини чиройли, пухта
 қиладиган кишини яхши кўради”,** дедилар
 (Имом Табароний ривояти).

Жомеларга кўрк берган уста

Равшанхўжа Норхўжаев қўлигул ёғоч ўймакори. Унинг исканани моҳирлик билан ишлатишини томоша қилар экансиз, беихтиёр кўнгилга завқ, кўзга қувонч, руҳга ажиб хушқайфият кириб келади.

– Ҳунармандчиликка қизиқиш ўрта мактабда ўқиб юрган пайтимда уйғонган, – дейди Равшанхўжа ака. – Мактабни битиргач илк сабоқни отамдан, сўнгра устозлар – ҳунарманд уста Рихсивой Шамсуддинов, Ҳикматилла Раҳматов каби моҳир усталарга шогирд тушиб, улардан ёғоч ўймакорлиги, жумладан, иморат, айвонлар, шийпон қуриш, майда ёғоч бўлакларидан сўри, ранг-баранг нақшли панжара, эшик-ром, дарча ва кўплаб шу кабиларни миллий услубда жиҳозлашни ўргандим. Наққош уста Ҳожиакбар Мақсудовдан 1985–1993 йилларда ўймакорлик, нақш композициялари, ёғочга зеб солишни, 1993–1996 йилларда эса германиялик уста Виталий Георгиевичдан европача услуб, мебеллар ясаб, уларга ишлов беришни ўргандим.

Ҳунарманд Равшанхўжа Норхўжаев кўп ёшларга ўймакорликдан сабоқ берди, ёғоч билан ишлашнинг нозик жиҳатларини ўргатди. Шогирдлари орасида рус, қозоқ, туркман, тожик, қирғиз миллати вакиллари ҳам бор.

Уста жило берган эшиклар, устунлар, миллий ҳунурмандчилик ишлари нафақат юртимиз, балки хорижда ҳам бино ва иншоотларга кўрк бериб, кўрган кўзларни қувнатиб турибди. Жумладан, 1986 йилда Тожикистоннинг Ўратепа шаҳридаги масжид дарвозасини ўймакорлик услубида ясаб берди. 1994–1995 йилларда Германия ва Франция давлатларига суратлар учун миллий ва европа услубида рамкалар ясади. 2006 йили Москва шаҳрида миллий услубда эшик-ром, панжара, курсиларга, 2008 йилда Чимкент, Остона ва Олмаота шаҳарларидаги масжидлар эшик-ромларига ўймакорлик жилоларини берди. 2011 йили Сочи, 2014 йилда Краснодар, Адлер, Красная Поляна шаҳарларида миллий ҳунармандчилик ишларини фойдаланишга топширди. 2022 йили

Чеченистондаги масжидларнинг эшик, меҳроб, минбар ва деворларига қопламалар қилди.

– Устани узоқ йиллардан бери танийман, – дейди уста-кулол Муроджон Аҳмедов. – У юртимизнинг ўзида ҳам кўплаб масжид, зиёратгоҳ, мадраса, тўйхоналарни миллий ҳунармандчилик услубида беаган. Тошкент шаҳридаги “Хўжа Аҳрор Валий”, “Мозортепа”, “Тўхтабой”, “Ўрикзор”, “Эшонгузар”, “Новза”, “Муҳсин қори” каби масжидларнинг дарвоза, эшик ва минбарларида устанинг қўл излари бор. Ўзбекистон халқаро Ислом академияси, Қафқол Шоший, Ҳазрати Имом, Тилла Шайх, Занги ота каби мажмуаларнинг бетакрор нақшинкор эшикларини кўрганда Равшанхўжа ака кўз олдимга келади... Ҳунарманд талайгина кўриктанловларда ғолибликни қўлга киритган. “Олтин қўл – 2017”, “Ёғоч нақш санъати – 2018” кўриктанловларида биринчи ўринни эгаллаган.

60 ёшни қаршилаган Равшанхўжа ака ҳозир ҳам фаолиятини давом эттириб, айна пайтда Ислом цивилизацияси маркази учун устун, эшик-ром ва бошқа ёғочдан қилинадиган буюмларни яшаш билан банд. Хайрли ишларида Аллоҳ мададкор бўлсин.

Абдулатиф АБДУЛЛАЕВ

Мўмин бўл, мўминнинг йўлини боғлама...

ОДАМ БЎЛ

Ўғлимга

Булбулизабон бўл, шўх сасинг келсин,
Сайрасанг, баҳорнинг нафаси келсин.
Қиру адирларда алвон лоладай,
Дилларнинг дилларга ҳаваси келсин.

Асло қарға янглиғ жунжиктирма эт,
Яхши хабарларни дилга ошно эт.
Юм-юм йиғламасин, кўнгил озорда,
Одам бўл, яхши деб ном қолдириб кет.

Атрофга бир боққин, қани боболар,
Бошингни силаган тоғанг – донолар.
Танглайинг кўтарган момолар қани?
Қани дуогўйинг, қани оналар?

Яхши бўл, иймоннинг бутлигин сақла,
Онанг берган сутни боладай оқла.
Миллатинг боласин суйгин болангдай,
Эр бўлсанг, эрликнинг сабоғин ёқла.

Асло бало бўлма, қалбни доғлама,
Мўмин бўл, мўминнинг йўлини боғлама.
Қадрингни тепкилаб ўтиб кетмасин,
Керилма, ўзингни Худо чоғлама.

Ин, уя қуради ҳатто парранда,
Ҳатто тоғу тошда юрган дарранда.
Авайлаб ўстирар зурриёдини,
Одамсан, одам бўл, токи жон танда.

Мудом яхшилиқдан муждалар келтир,
Бўзтўрғай мисоли тик уч, мисли тир.
Ҳар кимда ватан бор, ҳар жойда ватан,
Ўз Ватанингда ўзингдай ўлтир.

ЙИЛЛАР

Йиллар ёсумандир,
Йиллар жодугар.
Йиллар ўз ҳақини
Олмасдан қўймас.
Йиллар аждарҳодир
Уч бошли, тўймас.
Аввало ҳуснингга
солади чангал.
Андиша қилмайди
Ва сўрамас ҳол.
Бир бошдан юлади,
Парку патингни,
Қувватингни олар,
Олар шавқингни.

Кўздаги нурингни,
Қалбдан завқингни.
Анордай сиқади,
Бор шарбатингни.
Зумда йўқатарсан,
Бор ҳайбатингни.
Мункиллаб қоласан,
Қари тут мисол.
Шов-шов тўкиласан,
Қуриқшаб мажол.
Ортингга боқасан,
Кўнглинг лол, вайрон.
Изингда ёшлигинг
Туради ҳайрон...

КЎНГИЛ

Бунчалар бечорасан, чора истайсан кўнгил,
Маҳзунсан, оворасан, зора истайсан кўнгил.

Бу неҳол, аржуманд йўқ, пора-пора бўлди дил,
Сухбатинг гул этгувчи ёра истайсан кўнгил.

Кўп эрур дилдора, лек жарангида нола йўқ,
Зорни зорга ургувчи, сара истайсан кўнгил.

Ғам чекма, этма фиғон, Сарваринг этса карам,
Топилгай дилга даво, зора истайсан кўнгил.

Эй Ўктам, нола чекма, ўзрилганда бу замон,
У замон ғамини қил, юз бора истайсан кўнгил.

Ўктам МИРЗАЁР, Тошкент шаҳри

ҲАЙРАТЛАНИБ

Тунлари кўкда нигоҳим доимо ҳайратланиб,
Қудратингга айтаман ҳамду сано ҳайратланиб.

Солмайин қайта назар, мўъжизангдир беҳисоб,
Эркалаб гулларни аста эсгай сабо ҳайратланиб.

Эй кўнгил, юлдуз тўла феруза у осмонга боқ,
Тўлган ой фонус каби сочгай зиё ҳайратланиб.

Бу ёруғ оламда не бор, қудратингни ҳис қилур,
Ҳимматингга лол қолур мендай гадо ҳайратланиб.

Ер юзига, во ажаб, инсонни зийнат айладинг,
Қилай, дерман яхшига жоним фидо ҳайратланиб.

Замин бағрида не бор, барчаси измингдадир,
Тоҳида тоғ қаъридан чиққай садо ҳайратланиб.

Кириб-чиққан нафас ҳам, эй Аҳмадо, ҳузурдир,
Ибодат қил Тангрига (сен) бериё ҳайратланиб.

ҚОЛДИ

Кўрар кўзимнинг нури, билмам, қаёқда қолди,
Қувват кетиб, қўлим ҳам асо – таёқда қолди.

Умр сарҳадин ошиб ортимга гоҳ қарайман,
Тополмай ёронларим, тилим сўроқда қолди.

Гулгун яноқ сўлибди, файзи ўчган боғчадай,
Энди кўнглим қушлари учмоқда қолди.

Пинҳона дарду ҳасрат ортиб борар ўйласам,
Ёшлиқнинг шўх жаранги икки қулоқда қолди.

Болалик хотираси хаёлим олиб қочгай,
Ўтмишнинг чанг-ғубори яноқда қолди.

Умр елдай ўткинчи, мисоли учар қушдай,
Фикр қилсам, бу умрим сўнги санокда қолди.

Қолган умринг ғанимат, Аҳмад кутиб турмагай,
Яхши амал қилмаган, у мангу доғда қолди.

Иброҳимжон АҲМЕДОВ, Андижон шаҳри

Амир Темур эъзозлаган олим

Пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссаломнинг шажараларига 13 авлод воситасида туташган Муҳаммад ибн Зайднинг насабидан бўлган Абулҳасан Али ибн Муҳаммад Мир Саййид Шариф Журжоний милодий 1340 йилда Астробод (Журжон) яқинидаги Тоғу қишлоғида таваллуд топган.

Журжоний илк таълимни қишлоғида, кейинчалик Ҳиротда Қутбуддин Розийдан олади. Сўнгра Мисрга боради. У ерда ўн йил ҳазрат Муборакшоҳдан аклий, ҳазрат Акмалиддин Бобартийдан нақлий билимларни ўрганади. Сўнгра Шерозга қайтиб “Доруш шифо” мадрасасида мударрислик қилади.

Манбаларда келтирилишича, Журжоний закий ҳар бир масаланинг дақиқ жойларига ҳақ ўрганувчи, фасоҳат ва балоғат соҳиби, мунозара юритишда моҳир, муҳаққиқ уламолардан ҳисобланган.

1387 йилда Амир Темур Шерозни ишғол этади, у ердаги уламоларнинг ҳурмати жойига қўяди. Амир Журжонийнинг юксак илмига эғалиги ва Пайғамбар авлодидан эканидан хабар топгач, унга алоҳида эҳтиром кўрсатиб, Самарқандга таклиф этади. Журжоний бу таклифга рози бўлади. Ўз навбатида, Журжоний ҳам Амир Темурнинг дин йўлидаги хизматларини эътироф этган. Бу ҳақда “Темур тузуклари” асарида Журжонийдан келган мактуб ҳақида батафсил тўхталиб ўтилган.

Ҳазрат Самарқандда ўн саккиз йил бош мударрис сифатида фаолият юритади. Бу

ерда нақшбандия тариқати шайхи Хожа Алоуддин Аттор, Мавлоно Низомиддин Ҳомуш билан дўст тутиниб, уларнинг тасаввуф суҳбатларида бўлган. Журжоний темурийлар даврида илм-фан ривожига муносиб ҳисса қўшади, кўплаб олимларга устозлик қилади.

Амир Темур вафот этганидан сўнг мамлакатда юзага келган фитна ва парокандалик сабаб Саййид Шариф Журжоний Шерозга қайтади. У ерда умрининг сўнгига қадар, яъни 1413 йилгача маърифат тарқатиб, диний ва дунёвий илмларга оид эллиқдан ортиқ китоблар таълиф этди.

Бу асарлар калом илми, араб тили, фалсафа, мантиқ, астрономия, математика, тарих, фикҳ, ҳадис, тафсир, тасаввуфга оид бўлган. Унинг араб тили, мерос ва калом илмига оид асарлари бугун ҳам ўз аҳамиятини йўқотмаган.

Журжоний XIV асрда яшаган Эзиддин Абдурахмон Ижийнинг “Мувоқиқ фи илм ал-калом” (“Калом илмидаги манзиллар”) асарига ёзган “Шарҳ мавоқиқ фи илм ал-калом” шарҳи унинг замондошлари ва кейинги авлод олимлари учун ўзига хос қомус эди.

Журжонийнинг Абу Али ибн Синонинг “Ишорат” (“Кўрсатмалар”) асарига ёзган шарҳи, Насириддин Тусийнинг “Тажрид” (“Абстракция”) асарига, шайх Шамсуддин Маҳмуд Исфаҳонийга жавоб тариқасида ёзилган ҳошияси диққатга сазовордир.

Журжоний XII–XIII асрларда Хоразмда яшаб ўтган Маҳмуд Чағминийнинг астрономияга оид асарига ёзган “Шарҳ мулаҳҳас ал-ҳайа” (“Астрономияга оид сайланмага шарҳ”) ва Насириддин Тусий асарига бағишланган “Шарҳ тазкиратул Насирийат” (“Астрономия ҳақида эслатмага шарҳ”) асарларига шарҳ ёзган. Бу эса Мирзо Улуғбекнинг бевосита фалакиёт илмини эгаллашида муҳим ўрин тутган.

Яхшилик НУРМАНОВ,

Тошкент ислом институти талабаси

Улуғ устозларнинг ибратли ҳаёт йўллари, солиҳ амаллари, гўзал хислатлари барчамизга ўрнакдир. Ана шундай етук олимлардан бири Шайх Дўстмуҳаммад домла Турсун эди. У киши 1938 йили Қашқадарё вилоятининг Деҳқонобод туманида туғилган. Домла дастлабки таълимни бобоси мулла Абдуллоҳ Охундан, сўнгра замонасининг етук уламолари муфтий Равшан ҳазрат, Маҳмуд домла, тошкентлик Лазгин домла, Душанбе шаҳар қозиси Абдурашид домла, Абдуллоҳ охундлардан ақида, Қуръон, тафсир, ҳадис, фикҳ илмларини ўрганади.

Фароиз илми билимдони эди

Шайх Дўстмуҳаммад домла аллома Мавлавий Ҳиндистонийдан сабоқ олган. Шунингдек, нақшбандия тариқати шайхи ҳазрати Муҳаммад Шариф Ҳисорий, Шайх Абдуссалом Ғилоний, Ҳожи Муқимхон Эшон Ургутий, Абдусаломхон эшон, Шайх Миён Бўритош Нақшбандий, Шайх Аҳмаджон Маҳдум, Шайх Абдулҳай, Зиёвуддин Бобоҳон каби улуғ устозлардан иршод олиб, муршиди комил даражасига етган.

Дўстмуҳаммад домла илм олиш билан бирга уни халққа етказиш, маърифат тарқатишда ҳам фаол бўлган. Буюк фақиҳ фаолияти давомида Денов шаҳридаги “Саййид ота” мадрасасида мударрислик қилиб, талабаларга фикҳдан таълим берган. Шу билан бирга у киши олимларни эъзозлаган ва шогирдларини ҳам шунга тарғиб қилган. Давраларда бирор кишининг хатосини гапирмаган. Ҳаммани яхшилик билан тилга олар, динга, элга, бирдамликда хизмат қилиш кераклигини таъкидлаган. Янги диний адабиётлардан ҳар доим хабардор эди. Давраларда ҳамсуҳбатларини яхшиликка, китобхонликка чорлаган.

Бундан ташқари, Шайх Дўстмуҳаммад домла Шўрчи туманидаги “Домла Қосим” масжидининг бунёд этилишида ҳам ташаббускорлик кўрсатган ва кўп йиллар ушбу масжидга имом бўлган.

Дўстмуҳаммад домла замондош уламолар билан яқин алоқада бўлиб, улар билан суҳбатлар қилган. Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф ҳазратлари ҳам у кишининг фикҳий масалаларда етук уламо бўлганини эътироф этган.

Абу Ҳурайра розияллоху анҳудан ривоят қилинган ҳадисда Пайғамбаримиз

Муҳаммад соллаллоху алайҳи ва саллам: **“Фароизни ўрганишлар ва уни одамларга ўргатинглар, у илмнинг ярмидир, у унутилади, у менинг умматимдан биринчи суғуриб олинадиган нарсадир”** (Имом ибн Можа ривояти), деганлар.

Дўстмуҳаммад Турсун домла, Пайғамбаримиз соллаллоху алайҳи ва саллам айтганларидек, уммат орасидан илк бор кўтарилиб кетаётган фароиз, яъни мерос тақсимоли масаласида биринчилардан бўлиб ўзбек тилида 17 бобдан иборат “Мерос рисоласи” асарини ёзган. Китобда марҳумнинг мол-дунёси нималарга сарфланиши ва ундан кимлар мерос олиши оят ва ҳадислар асосида баён қилинган.

Инсонларни бир-бирларига нисбатан меҳр-муҳаббатли бўлишга ташвиқ қилган, ёшларни ҳамма вақт замона фитналарига аралашиб қолмасликларини тайинлаган. Динимиз ривожига домланинг саъй-ҳаракатлари самарасиз кетмади. Ўзидан кўплаб китоблар ва қўлёзмалар мерос қолдирди. Шайхнинг шогирдлари бугунги кунда ҳам домла бошлаб берган илм йўлини давом эттиришмоқда.

Шайх Дўстмуҳаммад домла 2013 йилда оламдан ўтиб, Шўрчи туманидаги “Ҳошимхон эшонбобо” қабристонида дафн этилган. Айни кунда Музработ туманида у кишининг номи билан “Дўстмуҳаммад бобо” жоме масжиди фаолият юритмоқда.

Аллоҳ таоло домлани раҳматига олсин!

Акбар ШУКУРОВ,
Музработ тумани
“Дўстмуҳаммад бобо”
жоме масжиди имом ноиби

Тарихи Муҳаммадий

(Давоми. Бошланиши ўтган сонларда.)

УҲУД ҒАЗОТИ

Иккинчиси бўлса, мол-жонини сақламоқ учун тил учиди бўлса ҳам, мусулмон бўлди, лекин Расулulloҳга дилида душманлик қилиб, фурсат топар экан, мусулмонларга зиён етказмакдан ҳеч тортинмас эди. Расулulloҳ бунга қарши сабр қилмоқдин бошқа ҳеч қандоқ чора қилмадилар. У ҳам тафвиқ топмай, шу мунофиқлик билан дунёдин ўтди.

Юқорида айтилган Абу Омир Фосик мусулмонларни йиқитмоқ учун уруш майдонида бир неча ўринларга яширин қудуқлар қаздириб қўйган эди. Расулulloҳ бу урушда икки қават темир совут кийган эдилар. Пайғамбаримиз кийим оғирлигидан пайқамасдин шу чуқурларнинг бирига тушиб кетдилар. Қаттиқ йиқилганликларидан тизза кўзлари яраланиб, бир оз ҳушлари кетгандек бўлди. Ёнларида кўриқлаб турган ҳазрат Али қўлларидан тортиб, Талҳа ибн Абдуллоҳ оёқларидан кўтариб чуқурдан чиқардилар¹. Шу чоғда кофирлар томонидан Утба ибн Абу Ваққос келиб, Расулulloҳга бир тош отди. Отилган тош остинги икки тишларининг бирини синдириб кетди. Муборак эрин (лаб)лари ҳам тош зарбидан анчагина яраланди. Буни кўриб Ҳотиб ибн Балтаъа анинг устига арслондек отилиб, шундоқ қилич урдиким, унинг боши ерга тушди.

Яна душманлардин Абдуллоҳ ибн Шихоб Зухрий Расулulloҳнинг юзларига қараб тош отди, бунинг зарбидан муборак юзлари ҳам яраланди. Бунинг устига бошларига кийилган темир дубулғалари урилган қилич зарбидан синиб кетиб, бошлари ҳам ёрилди. Менгза (юз)ларига душман томонидан теккан қилич зарбидан юз суякларига дубулға ҳалқаси ботиб, юзларини қаттиқ жароҳатлади. Қисқаси шуки, ҳадис олимлари, тарих олимларининг айтишларича,

Расулulloҳнинг бошлариға, юзлариға, бутун баданлариға қилич, найзалар, ойболта, чўқмоқлар ва тошлар душман томонидан отилиб, урилиб, етмишдан ортиқ жойлари оғир-енгил яраланган эди.

Энди бу сўзларни ўқиб, англагувчи одамларнинг кўнгилларига шундоқ келиши мумкинмурким, Пайғамбаримиз Муҳаммад алайҳиссалом Худонинг дўсти, ҳабиби, барча оламга юборилган Аллоҳнинг ҳақ пайғамбари – Раҳматуллоҳи оламиндурлар. Иш шундоқ эрса, бундоқ улуғ даражали зот шу қадар кулфат ва меҳнатларга қолиб, кофирлар томонидан жабру жафолар тортишларига ҳикмат на эрди? Мана шу сўз ҳар кимнинг кўнглига келиб қолиши эҳтимолдур.

Бу сўзнинг жавобида ўтган улуғ олимларимиз шундоқ демишлардурким, инсонлар ичида пайғамбарлар Худо олдида энг улуғ мартабага эгадурлар. Айниқса, алар ичида Пайғамбаримизнинг даражалари ҳаммаларидан ҳам улуғроқдир. Энди Аллоҳ таолонинг дунёга қўйган одади шундоқдурким, анинг олдида кимнинг мақоми баландроқ бўлса, дунёда тортган жабру жафоси ортиқроқ бўлмай, алардин қайси бирлари Аллоҳ амрини халққа етказишда кофир ва мунофиқлардан кўпроқ азият чеккан бўлса, шунга кўра охиратда кўпроқ ажр-савоб топмай.

Яна бир ҳикмати шулдурки, ҳаёт оламидаги борлиқ нарсалар бутунлай сабабга боғланмишдур. Душманни енгишлар ёки улардан енгилишлар бўлса, албатта, буларнинг бирор сабаблари бордур. Бу уруш бошланишида енгиш сабаби мусулмонлар қўлида эди. Бунинг сабаби ила душмандан ғалаба қозонмиш эдилар. Сўнгра мусулмонлар қўлларидаги зафар сабабларини яхши сақлаёлмагач, бу давлатдин ажрадилар. Чунки Аллоҳнинг тақдири банданинг қилмишига боғлиқдур. Дунё яралгандан бери инсонлар устида бўлаётган илоҳий қонун шулдур. Бунинг риояси барча инсонларга баробар вожибдур. Шунинг

учун Расулulloҳ аскарининг орқа томонини сақламоққа эллик кишилик бир бўлик мерганларни шу куннинг сўқиш яроғича энг керакли ўринга тайинлаб қўймиш эдилар. Ҳар қандоқ аҳвол юз берса ҳам, шу жойни қўлдан бермасликка буюрган эдилар. Мана, Расулulloҳнинг шу буйруқлари амалга оширилмади. Зафарнинг катта бир сабабини қўлдан чиқардилар. Шу сабабдан душманларидан енгилдилар.

Лекин бу ерда яна бир сўз бордирким, Аллоҳ таоло Ўзига иймон келтирган мўминларни шундоқ ўринларда нега кофирлардан асрамайди? Бунинг жавоби биринчидан шулдурки, буёнг-кейинги мўминларга танбеҳ бўлсин, қолганлар бундан ибрат олсинлар. Мусулмонлар ҳеч бир вақтда бошлиқларининг буйруқларини бузмағайлар.

Яна ўз сўзимизга келайлик. Шундай қилиб, Расулulloҳ бундоқ оғир ярадор бўлишларига саҳобалар қаттиқ қайғурдилар. Алардин қайси бирлари айтди:

– Ё Расулаллоҳ, дуо қилинг, бу кофирлар қирилсинлар, – деди. Анда Расулulloҳ:

– Мени Аллоҳ таоло олам халқини ҳақ динга чақирмоқ ва аларга тўғри йўлни кўрсатмоқ учун юборди. Мен Аллоҳ томонидан бутун халқ учун раҳмат келтирдим. Лаънат ўқиб, одам болаларини ўлдирмак учун келганим йўқ, – дедилар. Сўнгра:

اللَّهُمَّ اهْدِي قَوْمِي وَاعْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ

“Аллоҳуммаҳди қовмий вағфир лаҳум, фаиннаҳум ло яъламун”², яъни “Эй Бори Худоё, қавмимни ҳақ йўлга солгин, ёзиқларини кечиргил, чунки улар билмайдилар”, деб дуо қилдилар.

Бу Уҳуд урушида бир неча саҳоба хотунлар ҳам урушга қатнашган эдилар. Алардин бири Умму Умора (Амора) отлиқ бир хотун эрди. Асл исми Насиба бўлган бу хотун эри Зайд ибн Осим ва ҳам икки ўғли билан тўрт киши бўлиб урушга кирдилар. Булар ҳақида Расулulloҳ:

رَحِمَكُمُ اللَّهُ الْبَتَّةَ

“Раҳимакумумulloҳу албатта”, яъни “Аллоҳ таоло барча (оила)ларингни раҳмат қилсин”, деб дуо қилдилар³. Умму Амора буни англаб:

– Ё Расулаллоҳ, яна дуо қилгайсизким, жаннатда сиз билан бирга бўлғаймиз, – деди. Анда Расулulloҳ:

– Эй Бори Худоё, буларни жаннатда менга рафиқ қилгайсан, – дедилар. Расулulloҳдин бу сўзни онглагач, “Энди дунёда нима мусибат кўрсам, парвойимга келмас”, деб мардоналардек урушга кирди. Расулulloҳнинг олди-орқа, ўнг-сўлларида ҳеч ажралмай юриб урушди. Ва ҳам шул куни ўн икки жойидан яраланди (розияллоху анҳо).

Яна бу ғазотга кирган хотунларнинг бириси Умму Айман Баракадур. Бу хотун эрса, Расулulloҳни кичикликларида кўтариб боққан, оталари Абдуллоҳдин мерос қолган додалари эрди. Расулulloҳ буни асранди ўғиллари Зайд ибн Ҳорисага никоҳлаб бердилар. Бундан Усома ибн Зайд туғилди. Муъта ғазотида беш минг аскарга бу ўғилнинг отаси Зайдни бош қўмондон қилган эдилар. Бу муборак хотун ярадорларга сув бермак нияти билан Мадинадан чиқаётганларида Уҳуд урушидан қочқувчиларга қарши келди. Аларнинг юз-кўзларига қум-тупроқ сочиб:

– Эй ўлимдин қўрққан номардлар! Расулulloҳни душманлар қўлига қолдириб, уялмай нечук келурсиз? Йўқ эрса, хотунлардек эгирчак (урчук) олуб эгиринглар, қилич-найзаларингизни биз хотунларга топширинглар, – деб шундоқ сўзлар билан аларни қаттиқ уялтирди.

Алихонтўра СОҒУНИЙнинг
“Тарихи Муҳаммадий” асарида

Давоми бор...

¹ Ибн Қайюм Жавзий. Зодул-маод (тарж.), т. 3, 243-бет.

² Имом Бухорий. Аҳодисул-анбиё, 54.

³ Ҳалабий. Сийратул-Ҳалабийя, т. 2, 509-бет.

Бугунги кунда дунёда 50 дан ортиқ халқаро мусулмон ташкилотлар мавжуд. Улар илмий, ҳуқуқий, ижтимоий-сиёсий, иқтисодий ва шу каби турли йўналишларда фаолият юритади.

Халқаро мусулмон уламолар кенгаши

Булар Ислом тараққиёт банки, Бутунжаҳон Ислом уюшмаси, Бутунжаҳон масжидлар уюшмаси, Йорданиядаги Оли Байт “Исломий тафаккур” қироллик академияси, ал-Азҳар мажмуаси кабилардир.

Ислом оламида Халқаро мусулмон уламолар кенгаши ташкилотининг ўз ўрни бор. У 2004 йили Лондон шаҳрида ўтказилган халқаро анжуманда 50 нафар уламо томонидан тузилган. Унинг бош қароргоҳи Қатар пойтахти Доҳа шаҳрида жойлашган. Ташкилотнинг раиси, профессор доктор Али Муҳйиддин Қорадоғийдир. Айни кунда Кенгашга мусулмон дунёсидаги кўзга кўринган 46 нафар нуфузли уламо аъзо.

Кенгаш бош котиб ва унинг уч нафар ўринбосари томонидан бошқарилади. Шунингдек, унинг таркибида “Фикҳ ва фатволар”, “Маданият, ғоя ва тадқиқотлар”, “Исломий масалалар”, “ОАВ ва жамоатчилик билан ишлаш”, “Таржималар ва таълиф” ҳамда “Мулоқот” каби шўъбалар мавжуд.

Уламолар кенгашининг асосий мақсади – уммат олдидаги долзарб муаммоларни ҳал этиш юзасидан таклифлар ишлаб чиқиш ва амалга ошириш, мусулмонларга соф Ислом дини маърифатини етказиш, олимларнинг илмий фаолиятни қўллаб-қувватлаш, илмий меросларни тиклаш, турли бузғунчи ёт ғояларга қарши курашиш, Ислом динини соф фитратда сақлаш

عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «الْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبَيْتَانِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا» (متفق عليه).

Абу Мусо Ашъарий розияллоху анҳудан ривоят қилинган ҳадисда Расулulloҳ соллаллоху алайҳи ва саллам дедилар: **“Мўминлар бир-бирини суяб турган иморат кабидирлар”** (Муттафақун алайҳ).

ва турли хайрия ишларини ташкил этиш, мактаблар ва мадрасалар барпо этиш, аҳолининг илмий салоҳияти ва яшаш шароитларини яхшилашдан иборат.

Сўнгги йилларда кенгашни халқаро тузилма ва ташкилотлар тан олган ва у мусулмон оламидаги энг нуфузли ҳамжамият сифатида эътироф этилмоқда. Бунга сабаб унинг барча мусулмон уммати манфаати учун бирдек хизмат қилишидир. Шунингдек, террорчи ташкилотларга нисбатан раддиялар бериш ва уларнинг ёт ғояларига қарши фатво чиқаради. Ислом динини вайронakor тузилмалардан ҳимоя этади.

Кенгаш тузилганидан буён ўз тарихида бир қанча муҳим ишларни амалга оширган. Жумладан, Суданнинг Дарфур вилоятида тинчлик ўрнатилишига муносиб ҳисса қўшган. “Одам савдоси катта жиноят”, “Беғуноҳ одамларни ўлдириш оғир гуноҳ” ва шу каби долзарб мавзуларда фатволарни ишлаб чиққан.

Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф ҳамда Усмонхон Алимов ҳазратлари мазкур ташкилотга аъзо бўлган эдилар. 2023 йилдан Ўзбекистон мусулмонлари идораси раиси, муфтий Шайх Нуриддин Холиқназар ҳазратлари ҳам ушбу ташкилот аъзоси ҳисобланади.

Шоҳрух УБАЙДУЛЛОҲ тайёрлади.